

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA BİLİM DALI

SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ
TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

HAZIRLAYAN
Cemil Hadi BULUT

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANA BİLİM DALI

**SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ TÜR
VE BİÇİM YÖNÜNDE ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ

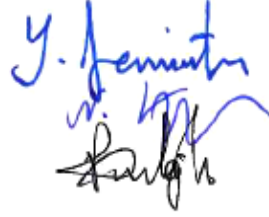
HAZIRLAYAN

Cemil Hadi BULUT

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ
2. Prof. Dr. Nino KVATCHANTIRADZE
3. Yrd. Doç. Dr. Ramazan KAMILOĞLU

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sultan Mehmed Vahideddin Şarkılarının Tür ve Biçim Yönünden Analizi

Cemil Hadi BULUT

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müzik Anabilim Dalı

Türk Sanat Müziği Bilim Dalı

ELAZIĞ – 2018, Sayfa: IX+106

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan bu yüksek lisans tezinde, Osmanlı Devleti'nin son padişahı Sultan Mehmed Vahideddin, siyasî kimliğinden ziyade "İcracı-Bestekâr Mehmed Vahideddin" olarak ele alınmıştır. Sultan Vahideddin'in yetmiş bir sene boyunca ailesi tarafından muhafaza edilmiş olan besteleri arasından, bestekârlığını ön plana çıkaran ve Türk Müziğinin dizi ve seyir bakımından zengin makamlarından meydana gelen on tanesi bu çalışmada biçim ve tür yönünden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sultan, Vahideddin, Türk Müziği, Bestekâr, Dizi, Şarkı, Analiz.

ABSTRACT

Master Thesis

**The Kind and Form Analysis of Sultan Mehmed Vahdettin's Pieces Composed in
the Form of a Song**

Cemil Hadi BULUT

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Music

ELAZIĞ – 2018, Page: IX+107

Mehmed Vahideddin, last Sultan of Ottoman Empire takes part in this graduate thesis prepared in institute of social sciences music major at Fırat University as a instrumentalist – composer Mehmet Vahideddin, not as a politic person. Among the compositions protected by his family for 71 years, ten of them consisting of the modes which reflects his composer side have been reviewed as form and genre. These ten compositions have been reviewed as from and genre because they where composed with the modes which are used more and rich about scale and improvization in Turkish music.

Key Words: Sultan, Vahideddin, Turkish Music, Composer, Scale, Song, Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN HAYATI VE MUSİKİŞİNASLIĞI	3
1.1. Sultan Mehmed Vahideddin (VI. Mehmed)'in Hayatı	3
1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Yakın Çevresi	3
1.1.2. Velihtlığı ve Padişahlığı	3
1.1.3. Dönemindeki Olaylar	4
1.1.4. Eşleri ve Çocukları	6
1.1.5. İstanbul'dan Çıkışı ve Vefatı	7
1.2. Musikişinaslığı	8
1.2.1. Sâzendeliği	10
1.2.2. Bestekârlığı.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

2. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN ŞARKI FORMUNDAKİ BESTELERİNİN BİÇİM YÖNÜNDEN İNCELENİŞİ	16
2.1. Rast Şarkı: “Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân”	21
2.1.1. Genel Saptamalar.....	21
2.1.2. Özel Saptamalar.....	21
2.1.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	21
2.1.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	22
2.1.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	23
2.1.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	24
2.1.2.5. Tür Özellikleri.....	24
2.2. Rast Şarkı: “Alıp Gitdinse De Akl u Karârım”	26
2.2.1. Genel Saptamalar.....	26
2.2.2. Özel Saptamalar.....	26

2.2.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	26
2.2.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	27
2.2.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	28
2.2.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar.....	29
2.2.2.5. Tür Özellikleri.....	29
2.3. Mâhur Şarkı: “Ey yadî bana enîs-i gam-hâr”	31
2.3.1. Genel Saptamalar.....	31
2.3.2. Özel Saptamalar.....	31
2.3.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	31
2.3.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	33
2.3.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	33
2.3.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	34
2.3.2.5. Tür Özellikleri.....	34
2.4. Sazkar Şarkı “Gencînen Olsam Virân Edersin”	36
2.4.1. Genel Saptamalar.....	36
2.4.2. Özel Saptamalar.....	36
2.4.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	36
2.4.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar.....	38
2.4.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar	38
2.4.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar.....	39
2.4.2.5. Tür Özellikleri.....	39
2.5. Nihavend Şarkı: “Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn”	41
2.5.1. Genel Saptamalar.....	41
2.5.2. Özel Saptamalar.....	41
2.5.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	41
2.5.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	42
2.5.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar	43
2.5.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar.....	44
2.5.2.5. Tür Özellikleri.....	44
2.6. Nihavend Şarkı: “Ne güzelsin ne kadar dilbersin”	46
2.6.1. Genel Saptamalar.....	46
2.6.2. Özel Saptamalar.....	46
2.6.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	46

2.6.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	47
2.6.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	47
2.6.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	48
2.6.2.5. Tür Özellikleri.....	48
2.7. Nihavend Şarkı “Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın ”	50
2.7.1. Genel Saptamalar:	50
2.7.2. Özel Saptamalar.....	50
2.7.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	50
2.7.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	51
2.7.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	52
2.7.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	53
2.7.2.5. Tür Özellikleri.....	53
2.8. Uşşak Şarkı “Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir ”	55
2.8.1. Genel Saptamalar.....	55
2.8.2. Özel Saptamalar.....	55
2.8.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	55
2.8.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	57
2.8.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	57
2.8.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	58
2.8.2.5. Tür Özellikleri.....	58
2.9. Hüseyinî Şarkı “Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam ”	60
2.9.1. Genel Saptamalar.....	60
2.9.2. Özel Saptamalar.....	60
2.9.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	60
2.9.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	62
2.9.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	62
2.9.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:.....	63
2.9.2.5. Tür Özellikleri.....	63
2.10. Hicaz Şarkı “Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster”	65
2.10.1. Genel Saptamalar.....	65
2.10.2. Özel Saptamalar.....	65
2.10.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:	65
2.10.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:	67

2.10.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:	67
2.10.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:	67
2.10.2.5. Tür Özellikleri.....	68
SONUÇ	70
KAYNAKLAR	71
EKLER	72
Ek 1. Orjinallik Raporu	72
Ek 2. Sultan Mehmed Vahideddin'e Ait, Murat Bardakçı'nın Sultâni Besteler kitabından elde edilen notaların orijinal nüshaları	73
Ek 3. Sultan Mehmed Vahideddin'in farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları ve Şam'daki mezarının fotoğrafları;	106
ÖZ GEÇMİŞ	108

ÖNSÖZ

Sultan VI. Mehmed Vahideddin; yani Sultan Abdülmecid'in oğlu ve Osmanlı'nın son padişahı, bu akademik çalışma onu tarihin tartışma sayfalarında ki siyasî özellikleri ile değil, musikişinaslığı ve bestekârlık özelliğinin ürünü olan seçkin makamlardan oluşan on adet şarkı formunda ki bestelerini biçim ve tür yönünden analizleriyle anlatmaktadır.

Bu çalışmada yer alan eserler Şehzade Korkud'dan Üçüncü Murad'a, Üçüncü Selim'den İkinci Mahmud'a, Sultan Abdülâziz'e, Halife Abdülmecid'e, çok sayıda şehzade ve sultana uzanan ırsî bir geleneğin, Osmanlı ailesindeki musikişinaslığın ve bestecilik hüneri halkalarının devamıdır. Sultan Mehmed Vahideddin'in var olduğu bilinen bestelerinin sayısı tam olarak altmış üçtür.

Bu eserler, notalarının ailesinden alınarak toparlandığı Sultani Besteler kitabının yazarı Murat Bardakçının ifadesiyle Sultan Abdülmecid oğlu kanunî-bestekâr Mehmed Vahideddin'in bir kısmı Dolmabahçe ve Yıldız saraylarının avizeli salonlarında, bir kısmı da San Remo'da ki küçük bir sürgün villasının loş odasında örülmüş nağmeler dünyasının yansımasıdır.

Çalışmamızın ilk bölümünde Sultan Vahideddin'in hayatı, ailesi, şehzadeligi, padişahlığı ve musikişinaslığı hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci ve son bölümünde ise "Eserlerinin Tür ve Biçim Yönünden İncelenmesi" başlığı altında, Sultan Mehmed Vahideddin'in şarkı formunda bestelediği dizi ve seyir bakımından zengin makamlardan oluşan on tane eserini inceleyerek onların müzikal analizlerini yaptık. Çalışmamızı; "Sonuç", "Kaynaklar" ve "Öz Geçmiş" bölümleri ile tamamladık.

Bu çalışmamda kaynak ve çalışmalarıyla destek olan değerli Elazığ Klasik Türk Müziği Korusu Ud sanatçısı ve Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Öğretim Elemanı Emrah ÇÜMENDİR'e, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni İpek YAVUZ'a, değerli eşime, aileme teşekkür ederim. Bu çalışmanın ortaya çıkması için kıymetli yönlendirmeleri ve destekleri ile aynı zamanda tez danışmanımda olan okul müdürüm, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yavuz DEMİRTAŞ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

- a.g.e** : Adı geçen eser
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
ev. : Çeviri
s. : Sayfa
ss. : Sayfalar arası

GİRİŞ

Osmanlı tarihi denilince akla ilk gelen, beylik döneminden başlayarak dünyanın en büyük gücü oluncaya kadar geçen süre içerisinde, birçok siyasi olayların cereyan edildiğinin anlatıldığı tarihtir. Fakat bu şanlı tarihin içerisinde şanlı bir kültür medeniyet sarmalının olduğu unutulmamalıdır. Kültür ve medeniyetin beşiği olan Anadolu'nun ve Türk Kültürünün en güzel ürünlerinden, mihenk taşlarından biri ise Türk Müziği'dir.

Türk müziği; Osmanlı döneminde Anadolu'da yörelerin dilinde halk müziği, saraylarda ise Osmanlı devletinin beylik döneminden cihan devletine yükseldiği gibi musiki de makamsal yapısını sürekli genişleterek en önemli yükselen değerlerinden olmuştur. Şehzadelerin, padişahların devlet yönetiminin dışında en çok vakit ayırdıkları uğraşlardan biri olan musiki son döneme kadar önemini yitirmemiştir.

Problem Durumu

Osmanlı'nın musikiye verdiği önemin göstergesi olan bestekâr padişahlar ve Osmanlı'nın son padişahı olan Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in musikişinaslığının ve bestekârlığının çok bilinmemesi araştırmanın problem durumu olarak tespit edilmiştir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türk Müziği'nin değerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in "Osmanlı'nın Bestekâr Padişahları" silsilesinden gelen bestekâr özelliğinin ürünü olan bestelerinin biçim ve tür yönünden incelenerek gelecek için faydalı bir kaynak elde etmek ve Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in musikişinas, bestekâr yönünü ön plana çıkartmak.

Sınırlılıklar

Sultan Mehmed Vahideddin'e ait sözlü eserler Murat Bardakçı'nın Sultani Besteler kitabından elde edilmiştir. Sultan'ın bestekârlığını ön plana çıkaran on tane eserin biçim ve tür yönünden analizi gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

İlk bölümde Sultan Mehmed Vahideddin'in biyografisi (hayatı) ile ilgili tespit edilen eserlere ulaşılmaya çalışıldı. İkinci bölümde yer alan eserlerin tür ve biçim incelemesinde, Alâeddin Yavaşca'nın "Türk Mûsikî'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri" adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Eserlerin nazari çözümlenmeleri ise Rauf Yekta Bey'in "Türk Mûsikîsi" adlı edvarına ve İsmail Hakkı Özkan'ın "Türk Musikisi

Nazariyatı ve Usulleri & Kudüm Velveleleri” edvarına göre yapılmıştır. Eserlerin genel saptamaları yapılarak güfte, usul, biçim ve tür yönünden incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN HAYATI VE MUSİKİŞİNASLIĞI

1.1. Sultan Mehmed Vahideddin (VI. Mehmed)'in Hayatı

1.1.1. Doğumu, Ailesi ve Yakın Çevresi

Sultan VI. Mehmed Vahideddin Sultan Abdülmecid'in (ö. 1861) 42. çocuğu olarak 1861'in 4 Ocak günü Dolmabahçe Sarayı'nda dünyaya gelmiştir.¹ Annesi Gülistü Hanımdır.² Çok küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiş ve Sultan Abdülmecit'in ikballerinden Şayeste Hanımefendi (ö. 1912) tarafından büyütülmüştür. Ağabeyleri Sultan V. Murad (ö. 1904), Sultan II. Abdülhamit (ö. 1918) ve Sultan Mehmed Reşat'tır (ö. 1918).³

1.1.2. Veliiahtlığı ve Padişahlığı

Osmanlı Devleti'nin 36. ve son padişahı 115. İslam halifesi olan Sultan VI. Mehmed Vahideddin Sultan Abdülmecit'in sekizinci oğlu olup, kendisinden önce tahta geçen V. Murat, II. Abdülhamit ve V. Mehmet Reşat'tan sonra gelmesinden dolayı tahta geçiş sıralamasında çok aşağılarda olduğu için gözden uzak bir yaşam sürmüştür. V. Mehmet Reşat tahta geçtiğinde, Sultan Abdülaziz'in oğlu Yusuf İzzeddin Efendi veliaht olmuştur. Yusuf İzzettin'in 1 Şubat 1916'da bir yurt dışı seyahatine çıkacağı gün henüz aydınlatılamayan bir şekilde intiharı üzerine Vahideddin veliahtlık makamına yükselmiştir.⁴

(Murat Bardakçı) bu konuyu şöyle anlatır: “Dünya, kan ve ateş içinde o günlerde. Herkes birbirleriyle harbe tutuşmuş, bu harpte Osmanlı ülkesi de taraftır ve üç kıtada birden açılan cephelelerde sadece ölüm-kalım ve var olma mücadelesi varmış. Müttefiklerin en güçlüsü olan Alman imparatoru, Alman Kayzeri İkinci Wilhelm Osmanlı hükümdarı V.Mehmet Reşat'ı memleketine davet etmiştir. Ağırlamak ve cepheleri gezdirmek istemektedir. Her ne olursa olsun harbi kazanacağına emin ve daha

¹ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, Everest Yayınları, İstanbul 2015, s. 31.

² Şehzadenin doğumunu harem kayıtları “21 Cemaziyelahir 1277: Velâdet-i Mehmed Vahideddin Efendi Hazretleri. Dördüncü ikbal hanımefendiden.” diye kaydetmişlerdir.

³ Cevdet Küçük, “Mehmed VI”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, C. XXVIII, s. 429.

⁴ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

o zamandan harp sonrasında planlarını düşünüyormuş. Galip bir Almanya'nın nüfuzu altına her şeyiyle girmiş bir Osmanlı'yı kullanabilmeyi planlamıştır. Davet sırasında sultana hem gücünü göstermek, hem de eğer yapabilirse gözünü boyamak istemektedir. Ama yaşlı olan V. Mehmet Reşat dermansız ve prostat hastalığı vardır. Almanyalara gitmesi bu sebeplerden dolayı imkânsızdır. Davete hükümdarı temsilen veliahdının, Vahideddin Efendi'nin katılmasına karar verilir".⁵ Veliht olan Vahideddin Efendi 1917 Aralık ayında resmi heyetinde Askeri Müşavir Miralay Naci Bey, Baş Mabeynci Lütfi Simavi, Teşrifatçı İhsan, Doktor Reşad Bey ve ordu temsilcisi olarak Mustafa Kemal Paşa eşliğinde beş haftalık Almanya seyahatine çıkmıştır. Veliht, 3 Temmuz 1918'de Sultan Reşat'ın ölümü üzerine 57 yaşında tahta çıkmıştır.⁶

1.1.3. Dönemindeki Olaylar

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in tahta çıkışından kısa bir süre sonra şöyle dediği rivayet edilmektedir:

“Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutça rahatsız olduğumdan layıkıyla tahsil edemedim. Yaşım kemale erdi, dünyada bir emelim kalmadı. Biraderle hangimizin evvel gideceğimiz malum olmadığından bu makamı bekleyişte değildim. Fakat takdiri ilahi böyle teveccüh etti, bu ağır vazifeyi deruhte eyledim. Şaşmış bir haldeyim, bana dua ediniz.”⁷

1918 yazında Saltanata geçtiğinde ordu ve donanmaya bir Hatt-ı Hümayun göndererek Başkomutanlığı üzerine aldığını bildirmiştir. Devlet yönetiminde aktif bir rol alacağına işaretlerini vermiştir. Ancak iki büyük sorunla karşı karşıyadır: bir yandan, bir felakete dönüşen I. Dünya Savaşı'nı en az hasarla sona erdirmek; öbür yandan, 1913'ten beri imparatorluğa egemen olan İttihat ve Terakki rejimine karşı siyasi bir alternatif oluşturmak. Tahta geçer geçmez, İttihat ve Terakki önderliğine muhalefetiyle tanınan Mustafa Kemal Paşa'yı Suriye Cephesi kumandanlığına atamıştır. 8 Ekim 1918'de savaşın kaybedileceğinin anlaşılması üzerine Talat Paşa başkanlığındaki İttihat ve Terakki kabinesi istifa etmiştir. Yerine Ahmet İzzet Paşa

⁵ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, s. 67.

⁶ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

⁷ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, C.IV, İstanbul, 1951, s. 2095.

başkanlığında bir kabine kurulmuş ve bu kabine savaşı bitiren Mondros Mütarekesi'ni 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.⁸

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in saltanatı döneminde 1918 – 1922 arasındaki hükümetleri gösteren aşağıdaki liste bile hükümdarın her an başka bir hal alan şartlara ayak uydurabilmek için ne kadar sık arayla kabine değişikliğine gittiğini göstermektedir:

- 8 Ekim 1918: Talat Paşa'nın istifası, İttihat ve Terakki'nin işbaşından gidişi.
- 14 Ekim 1918: İzzet Paşa'nın sadareti.
- 8 Kasım 1918: İzzet Paşa'nın istifası.
- 11 Kasım 1918: Tevfik Paşa⁹'nın 1. sadareti.
- 12 Ocak 1919: Tevfik Paşa'nın istifası ve 2. Sadareti.
- 3 Mart 1919: Tevfik Paşa'nın istifası.
- 4 Mart 1919: Damad Ferid Paşa¹⁰'nın 1. Sadareti.
- 15 Mayıs 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 19 Mayıs 1919: Damad Ferid Paşa'nın 2. Sadareti.
- 20 Temmuz 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 21 Temmuz 1919: Damad Ferid Paşa'nın 3. Sadareti.
- 30 Eylül 1919: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 2 Ekim 1919: Ali Rıza Paşa'nın sadareti.
- 3 Mart 1929: Ali Rıza Paşa'nın istifası.

⁸ Cevdet Küçük, a.g.m., a.y.

⁹ **Ahmed Tevfik Paşa:** Soyu Giray Hanedanı'na dayanan Kırım Tatarı Ferik İsmail Hakkı Paşa'nın oğludur. Subayken askerden ayrılarak Babıali Tercüme Odası'na girdi. 1872'den sonra çeşitli dış görevlerde bulundu, Roma, Viyana, Petersburg, Atina'daki görevlerinden sonra 1885 yılından itibaren on yıl süreyle Berlin'de maslahatgüzar ve büyükelçilik yaptı. 1879 yılında Atina'da Maslahatgüzar olarak görev yaparken bir diplomat ailesinin çocuklarına mürebbiyelik yapan İsviçreli bir köy polisinin kızı Elisabeth Tschumi ile evlendi. Bu evlilikten beş çocuğu oldu. 1895 yılında Berlin Sefiri olarak görev yaparken II. Abdülhamid tarafından İstanbul'a çağrılarak Hariciye Nazırlığı görevine atandı. Bu görevini aralıksız olarak 1909 yılına kadar sürdürdü. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ayan Meclisi üyeliğine atandı. II. Abdülhamid döneminin Hariciye Nazırı olarak 14 yıl görev yaptıktan sonra II. Abdülhamid ve devamla V. Mehmed saltanatında, 13 Nisan 1909 - 5 Mayıs 1909 tarihleri arasında, VI. Mehmed saltanatında ve İstanbul'un işgal altında bulunduğu dönemde 11 Kasım 1918 - 3 Mart 1919 ve 21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922 tarihleri arasında, üç dönemde (esasen beş dönem) toplam iki yıl dört ay yirmi dokuz gün sadrazamlık yaptı. (Cemil Kalyoncu, "Son Sadrazamın Torunu", Aksiyon Dergisi, Sayı 259, 20.11.1999)

¹⁰ **Damad Mehmed Ferid Paşa:** (1853 - 6 Ekim 1923), Osmanlı diplomat ve devlet adamı. VI. Mehmed saltanatında 4 Mart 1919 - 30 Eylül 1919 ve 5 Nisan 1920 - 17 Ekim 1920 tarihleri arasında toplam bir yıl bir ay on beş gün sadrazamlık yapmıştır. 1911-12 döneminde Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucuları arasında bulundu. 11 Kasım 1911 günü kurulan firkanın ilk başkanlık görevini 25 Kasım 1911'den Haziran 1912'ye kadar Ferit Paşa üstlendi. (Ali Birinci, *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*, Dergâh Yay. İstanbul 1990, s. 48-49, 55-64).

- 8 Mart 1920: Salih Paşa'nın sadareti.
- 2 Nisan 1920: Salih Paşa'nın istifası.
- 5 Nisan 1920: Damad Ferid Paşa'nın 4. Sadareti.
- 30 Temmuz 1920: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 31 Temmuz 1920: Damad Ferid Paşa'nın 5. Sadareti.
- 17 Ekim 1920: Damad Ferid Paşa'nın istifası.
- 21 Ekim 1920: Tevfik Paşa'nın 3. sadareti.
- 4 Kasım 1922: Tevfik Paşa'nın istifası¹¹ ve Ankara'nın İstanbul'un idaresine el koyması.¹²

1.1.4. Eşleri ve Çocukları

Sultan Vahideddin, ilk evliliğini ablası Cemile Sultan'ın sarayında görüp beğendiği Emine Nazikeda Hanım ile yapmıştır. Cemile Sultanın çok sevdiği Nazikeda üzerine başka bir eş almaması şartını koşmuş olmasına rağmen Sultan Vahideddin'in bu evlilikten dünyaya Sabiha Sultan ve Fatma Ulviye Sultan geldikten sonra doktorların tıbben bir daha doğum yapamayacağı bildirilmesi üzerine eşinin de rızasını alarak başka evlilikler yapmıştır. Evlilikleri sırasıyla; Emine Nazik-Edâ Baş Kadınefendi, Seniye İnşirah Kadınefendi, Şadiye Müveddet Kadınefendi, Nevvare Başhanımefendi, Nimet Nevzad Hanımefendidir. Tek oğlu olan Mehmet Ertuğrul efendi 1912 tarihinde dünyaya gelmiştir. İlk olarak Feriye'deki dairede yaşayan ama sebebi olmayan bir yangın sonrası bu ahşap sarayın yanmasından sonra ağabeyi II. Abdülhamit'in uzun padişahlığı sırasında, Çengelköy'de mimar Alexandre Vallaury¹³'ye yaptırdığı köşkünde münzevi bir hayat yaşamışlardır. Ağabeyi II. Abdülhamit döneminde diğer şehzadeler hakkında padişaha jurnal yazmakla suçlanmıştır.¹⁴

¹¹ Murat Bardakçı, Şahbaba, s.114.

¹² Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in padişahlığı ve dönemindeki olaylar çok geniş kapsamlı siyasi olaylara bağlı olarak çok geniş kapsamlı bir tarihi araştırma konusu gerekliliğinden dolayı çalışmamızda bu kadar bilgi verilmiştir.

¹³ **Alexandre Vallaury:** Fransız asıllı Levanten mimar. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin mimarlık bölümünün kurucusu ve ilk mimarlık hocasıdır. Mektebin tasarımı ve uygulaması Vallaury'ye aittir. Kendisi 1850 yılında İstanbul'da doğmuş ve Paris'te aldığı yüksek öğrenimi dışında bütün hayatını bu şehirde geçirmiş ve yine burada 1921 yılında hayata gözlerini yummuştur. ("Alexandre Vallaury," http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_alexandre-vallaury_59 (26.11.2017).

¹⁴ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, C. IV, İstanbul, s. 2100.

1.1.5. İstanbul'dan Çıkışı ve Vefatı

Millî Mücadele sonucunda, 9 Ekim'de yeniden başlayan görüşmelerde başından beri gözlemci sıfatında bulunan ve İtilâf devletlerinin vereceği hükme razı olmaktan başka çaresi kalmayan Yunan delegeleri kuvvetlerinin Meriç nehrinin batısına çekilmesi kararının siyasî olduğunu, bunu kabule yetkili olmadıklarını bildirdiler. Yunan delegelerinin yetkisizliğini belirten General Harrington, Yunan hükümetinin varılan anlaşmayı kabul etmemesi halinde bile sözleşmenin müttefikler tarafından uygulanacağını söyledi. Mudanya Mütarekesi 11 Ekim 1922 sabahı imzalandı.¹⁵ Mudanya Mütarekesi'nden sonra İstanbul'a gelen (19 Ekim) Refet Paşa, yakında toplanacak konferansa İstanbul hükümetinin katılmamasını ve padişahın bir bildiriyle Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetini tanıdığını ilân etmesini istedi. Hükümet padişaha haber vermeden öneriyi reddetti. Refet Paşa bizzat padişahla görüşerek Ankara hükümetinin bir gerçek olduğunu, düşmana karşı vatani kurtarıp ülkenin tek meşrû gücü olduğunu ispatladığını, İstanbul'daki hükümetin bir anlamının kalmadığını, hemen dağıtılarak Ankara hükümetinin tanınmasını istedi. Konferansta tahtın temsilcisi olarak İstanbul hükümetinin bulunmasında ısrar eden padişah meşrutî hükümdar olduğunu ve hükümeti dağıtamayacağını ileri sürüp teklifi reddetti.¹⁶

Millî Mücadele'nin Anadolu'da örgütlenmesi sonucu 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da toplanmasından ve başkanlığına Mustafa Kemal Paşa'nın seçilmesinden sonra ülkede aynı anda iki hükümet fiilen görev yapmaya başlamıştır. Meclis kuruluşunun hemen ardından aldığı bir kararla, üyeleri kendi içinden seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurulun hükümet işlevini yürütmesi ve meclis başkanının aynı zamanda bu kurulun da başkanlığını üstlenmesi esasını benimsedi. Bu durum, halife-padişahın içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmasından sonra yeniden değerlendirilecek ve düzenlenecekti. Yasama ve yürütme güçlerini elinde toplayan olağan üstü yetkilerle donatılmış meclis, 25 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında yedi kişilik İcra Vekilleri Heyeti'ni seçti ve böylece hükümeti kurdu; 2 Mayıs 1920'de de icra vekillerinin seçilmesine dair 3 numaralı kanunu kabul etti. Ülkedeki bu iki hükümetli yönetim, Osmanlı Devleti'nin son sadrazamı olan Ahmed

¹⁵ Cezmi Eraslan, "Mudanya Mütarekesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 2005, C. XXX, s. 357.

¹⁶ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 426.

Tevfik Paşa'nın 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasının hemen ardından istifa edip idareyi Ankara hükümetinin temsilcisi Refet Paşa'ya teslim etmesiyle son bulmuştur.¹⁷

Sultan VI. Mehmed Vahideddin'in 17 Kasım 1922 Cuma sabahı İstanbul'dan Malaya adlı gemiyle çıkarılması kararlaştırıldı. VI. Mehmed o geceyi Cihannümâ Köşkü'nde geçirdi. Şahsî eşyaları dışında değerli eşya ve mücevherat almamaya özen gösterdi. Adamlarına tomar tomar evrakı şöminede yaktırdı. Bazı evrakla bir gün önce saray hazinesine iade ettiği çok kıymetli mücevher çekmecenin makbuzunu yanına aldı. Zeki Bey'in hilâfete ait mukaddes emanetlerin birlikte götürülmesi teklifini bunların Türk milletine ecdadının armağanı olduğunu söyleyerek reddetti. Son Osmanlı hükümdarını Yıldız Sarayı'ndan bizzat Harington aldı. Padişah ve maiyetinde bulunan on kişi sabah erkenden bir İngiliz taburu tarafından merasimle uğurlandı. VI. Mehmed gemiye bindiğinde İngiltere'nin Akdeniz filosu kumandanı kral adına kendisini karşılayarak artık İngiliz toprağında ve güvenlikte olduğunu söyledi. Özellikle gitmek istediği herhangi bir yer olup olmadığını öğrenmek istedi. VI. Mehmed'in hiçbir tercihinin bulunmadığını söylemesi üzerine Malta'nın uygun olup olmadığını sordu ve uygun olduğu cevabını aldı. Ancak padişah yapılacak açıklamada Malta'dan bahsedilmemesini, bildirinin öğleden sonra yayımlanmasını istedi. Daha sonra gemi Malta'ya hareket etti.¹⁸ Padişah bir süre Malta'da kaldıktan sonra 1922 sonunda Hicaz kralı Hüseyin'in daveti üzerine hacca gitmiştir. 20 Nisan 1923'e dek Hicaz'da kalmıştır. Bir süre İtalya'nın Cenova kentinde yaşadıktan sonra 11 Haziran 1923'te San Remo kasabasında kiraladığı bir villaya taşınmış ve burada ikamet etmiştir.

Sultan VI. Mehmed Vahideddin 16 Mayıs 1926'da San Remo'da vefat etmiştir. Cenazesi Şam'da Sultan Selim Camii'nin kabristanına defnedilmiştir.

1.2. Musikişinashğı

Sultan Mehmed Vahideddin, gençliğinde kendi kendisinin hocası olmuş, çocukluğu okumakla, özel dersler almakla geçmiştir. Bol bol okumakta, değişik konulara merak duymakta olan VI. Mehmed Vahideddin edebiyat, musiki ve hat ile büyük dedelerinin profesyonel seviyede ilgilendiği gibi bu sanatlara yoğun ilgi duymuş ve bu konularda kendisini yetiştirmiştir.¹⁹ VI. Mehmed ileri seviyede edebiyat, mûsiki

¹⁷ Ali Akyıldız, "Hükümet", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara 1998, C. XVIII, s. 473.

¹⁸ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 427.

¹⁹ Murat Bardakçı, *Şahbaba*, s.37.

ve hat sanatlarıyla uğraşmıştır. Besteleri tahtta bulunduğu yıllarda sarayda icra edilmiştir. Tâîf'te iken arka arkaya bestelediği şarkıların güfteleri daha çok vatan hasretini ve geride bıraktıklarından haber alamamanın acılarını terennüm etmektedir. Ona ait altmış üç eser tesbit edilmekle birlikte ancak kırk bir eserinin notaları mevcuttur. Şairliğine örnek teşkil edebilecek şiirleri sadece şarkılarının yine kendisine ait olan güfteleridir. Aynı zamanda iyi bir hattattı.²⁰

Sultan Vahideddin son Osmanlı Padişahı olduğu gibi son Osmanlı hanedanının son padişâh bestekâridir. Kaynaklarda onun bestekâr yönü hiç ele alınmamıştır. Çünkü yıllarca şahsına yönelik söylenen iddialar ve siyasî kimliğiyle hep tartışılmıştır. Ancak çalışmamızın en önemli kaynağı olan değerli tarih araştırmacısı ve yazarı Murat Bardakçı'nın "Sultanî Besteler, Osmanoğulları'nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin'in Eserleri" adlı kitabında şöyle yer almaktadır:

"Musiki kaynaklarında, Vahideddin'in müzisyenliğiyle ilgili olarak müzikle uğraştığının bilindiği şeklindeki kayıtlardan başka, herhangi bir bilgi yoktur." Ancak, kızı Sabiha Sultan'ın yayınlanmamış hatıralarında, hükümdarın musikişinaslığını anlatan birkaç paragraf yer almaktadır:

Sabiha Sultan'ın (ö. 1971), kendi el yazısıyla olan hatıralarında, babasının müzisyenliğinden şu şekilde bahsettiğini nakletmektedir:

"Hayatı pek sade idi. Kışın, Fer'ye sarayındaki üç odadan mürekkep, orta katında bir apartmanda otururdu. Burada ailesi efradından en ziyade temasda bulunduğu amcazadesi şehzade Abdülmecid Efendi ile bazen kendi riyasetinde talim edilmiş kalfalardan müteşekkil musiki takımıyla, bazen de ilmî ve fennî musahabelerle gecelerini geçirirdi. Babam, alaturka musikiye çok meraklı idi. Kendisi hiçbir saz çalmamakla beraber musikinin bütün gavâmazına vakıf ve aynı zamanda iyi denilecek derecede bir bestekârdı. Sarayımıza Levon Usta²¹ ve Melekset Efendi²² namında diğer bir usta haftada iki defa gelirler ve saraydaki sazende kalfalara keman, ud, kanun ve

²⁰ Cevdet Küçük, a.g.m., s. 429.

²¹ **Levon Hancıyan:** (1857-1947) Ermeni asıllı bestekâr. İstanbul'da Hasköy'de doğdu. ("Levon Hancıyan," <http://www.turkishmusicportal.org/tr/besteciler/detay/levon-hancıyan> (26.11.2017).

²² **Melekset Efendi(Mustafa Nûri Efendi):** 1857 - 1937 yılları arasında yaşayan; müzisyen, bestekâr ve notist (notacı) Mustafa Nûri efendi'nin esas adı Melikset'tir. Ermeni asıllı olan Melekset Efendi ihtida etmiş ve Mustafa Nuri Efendi adını almıştır. Ancak Mısır'a göç edip oraya yerleştikten sonra eski dinine döndüğü şeklinde rivayetler de vardır. Kahire'deki ermeni mektebinde müzik hocalığı yapmıştır. Hampartsum notalarını gayet iyi bilip bu sistemle pek çok şarkıyı notaya almıştır. İyi bir hânende ve kemanîdir. ("Mustafa Nuri Efendi," <https://www.turksanatmuzigi.org/sanatcilarimiz/bestekarlarimiz/mustafa-nuri-melekset-efendi> (26.11.2017).

santur, hanendelere de nota ve usul talim ederlerdi. Sonraları Ağa Kemanî namıyla maruf Aleksan Efendi²³ ve Asdik Usta da gelmeye başlamıştı. Aleksan efendi bir müddet bize de keman dersi vermişti. Asdik Usta bestelediği şarkıları babama dinletip fikrini sorar, bazen babam da kendi eserlerini ona gösterince kendi eserleri ile kıyasa kalkar ve üzüntü ile karışık hayret ve hayranlığını gizlemezdi.”

Kızının yazdıklarının dışında, Vahideddin’in besteciliğiyle ilgili olarak sadece tek bir kaynakta, İbnülemin’in *Son Sadrazamlar*’ında bilgi bulunmaktadır ve şunlar yazılıdır.

“Talihsiz padişahın, musikide mahareti vardı. Eserleri üstadane idi. Sarayda haftada bir gün fasıl yapan Muzika-i Humayun Hey’eti’nin reisi İsmail Hakkı Bey’e, kendisinin beste ve şarkılarının notasını göndererek “Eski kalfalardan birinindir. İşe yarar bir şey ise çalsınlar, okusunlar, değilse bıraksınlar” dedirtmiştir. İsmail Hakkı Bey ve arkadaşları bu notaları çalıp okudukça, kalfâ namını alan eski bir cariye’nin böyle metin ve dilnişin eserler ibda etmesine hayret ederlermiş. Bilâhare, padişahın âsarı olduğunu anlamışlar. Vatiyle gaflet edip de tedarik etmediğime pek müteessifim. Şimdi arada bul... Hazineدارlarından bir hanımla bu mevzuda konuşurken, padişahın hangi sazı çaldığını sordum. “Eline hangi sazı alsan, bilerek çalardı. Çalmadığı saz yoktu” dedi. Biz de;

“Talî-i nâ-sâzı her bir nağmede

Falso yaptırdı, şaşırttı sazını” diyelim...”²⁴

İlginç olan taraf, Sabiha Sultan’ın babasının herhangi bir saz çalmadığını söylemesine rağmen, İbnülemin’in hazinedarlarından birine dayanarak, padişahın aynı zamanda icracı olduğunu yazmasıdır.

1.2.1. Sâzendeliği

Hükümdarı bizzat tanımış olanlar, Sultan Vahideddin’in kanun çaldığını söylerlermiş. Hattâ, son padişahın San Remo’daki sürgün kafilesinden bugün hayatta bulunanlar, hükümdarın tek zevkinin bir odaya kapanarak saatler boyu kanun çalmak ve eser bestelemek olduğunu anlatırlarmış.²⁵

²³ **Aleksân Efendî:** Osmanlı mûsikî tarihinde bu adla kayıtlı 3 farklı kişi mevzubahistir. En tanınmışları Kemanî Ağa olarak da bilinendir. 1852-1910 yılları arasında yaşamıştır.

²⁴ M. Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, s.2101.

²⁵ M. Kemal İnal, a.g.e., a.y.

1.2.2. Bestekârlığı

Yüzyılımızın başında notaya alınmış Türk Müziği eserleri bir tür tamperemanla, sadece tek diyez ve tek bir bemolden ibaret iki arıza işaretiyle yazılmışlardır. Makam bellidir ve icracılar hangi makamda hangi perdelerin kullanılacağını; modülasyonlarda, özellikle meyanlardaki modülasyonlarda icra edilecek perdeleri bilmektedirler. Dolayısıyla onlar için, her perdenin tek bir diyez ve yine tek bir bemol kullanılması arasında fark yoktur. Sultan Vahideddin de, eserlerini notaya alırken bu yazım biçimine uymuştur.²⁶

Murat Bardakçı Sultânî Besteler kitabında şöyle belirtmiştir; “Bu uygulama günümüzde artık terk edilmiş olduğu için, hükümdarın bestelerini bugününün notasyonuna uyarlayarak verdim. Donanıma makamların gerektirdiği arıza işaretlerini koydum ve eserin içinde geçen arızaları, günümüzde kullanılan sistemin işaretlerine çevirdim. Eserlerin kitapta yer alış sırasını ise, geleneksel tasnif biçimi olan fihrist-i makamata göre tesbit ettim; usul sırasını da yine fasıl geleneğine uygun olarak ağır aksaktan sofyana doğru belirledim. Hükümdar, şimdi Türk Aksağı dediğimiz usulü eski ismiyle, Süreyyâ şeklinde yazıyordu; bu usulü de notaların üzerine bugünkü adıyla kaydettim. Notaların bazıları müsvedde halindeydi ve Sultan Vahideddin büyük ihtimalle ömrünün kifayet etmemesi yüzünden bunları yeniden ele alamamıştı. Böyle eserleri, musiki zevkine güvendiğim dostum bestekâr Erol Sayan’la beraber inceledik; muvazeneleriyle melodik simetrilerini sağlamak ve günümüz notasyonuna uygunluklarını temin etmek maksadıyla, üzerlerinde küçük bazı tashihler ve değişiklikler yaptık. Güftelerde, okunmayacak şekilde silinmiş ve mana verilemeyen yerler vardı; bu hususta da ilmine güvendiğim bir başka dostumun, Prof. Dr. Günay Kut’un fikirlerini aldım. Padişahın, notaları kendi el yazısıyla olan ve torunlarının muhafaza ettiği eserlerle birlikte 39 adettir.”²⁷

Bugüne kadar sadece iki şarkısı, Suzidil makamından Fikr-i hulyası bütün serde gezer ile yine aynı makamdan Felâket bağını gezdim serseri güfteli eserleri yayınlanmıştır ve bu eserler, sözünü edilen 39 adet bestenin içinde yoktur. Suzidiller’i de öteki eserlerinin arasına alarak ve böylelikle, Vahideddin’in bugün elimizde bulunan ve Murat Bardakçı’nın kitabında tamamının notası yayınlanan bestelerinin sayısı, 41’e

²⁶ Murat Bardakçı, *Osmanoğulları’nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin’in Eserleri Sultânî Besteler*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 9

²⁷ Murat Bardakçı, a.g.e., a.y.

ulaşmıştır. Hükümdarın evrakı arasından çıkan eser listesinden, bu 41 eserin dışında başka bestelerinin de mevcut olduğu anlaşılmaktadır.²⁸

Sadece ilk kelimelerinin yazılı olduğu liste şu şekilde:

	TARZ	BESTE	GÜFTE	USULÜ
1	ŞARKI	Nihavend	Mukîm-i rağ...	Hindî
2	ŞARKI	Hicaz	Ey kemân...	Ağır aksak
3	ŞARKI	Saba Zemzeme	Hey...	Curcuna
4	ŞARKI	Sazkâr	Gencînen...	Çifte sofyan
5	ŞARKI	Suzinâk	Bahar...	Aksak semai
6	ŞARKI	Uşşak	Hande...	Ağır aksak
7	ŞARKI	Hicaz	Yer tutdu...	Curcuna
8	ŞARKI	Nihavend	Dost bî-pervâ...	Sengin semaî
9	ŞARKI	Ferahnâk	Ey nihâl-i...	Curcuna
10	ŞARKI	Rast	Alıp gitdin...	Aksak
11	ŞARKI	Hicazkâr-ı Kürdî	Saye-i diger...	Katakofti
12	ŞARKI	Saba	Gördüğüm...	Ağır aksak
13	ŞARKI	Saba	Sâki...	Ağır aksak semai
14	BESTE	Saba	Ey melek...	Muhammes
15	ŞARKI	Suzinâk	Çekdiği âlâm-ı...	Ağır aksak
16	ŞARKI	Uşşak	Dîl perişân...	Aksak
17	ŞARKI	Hicaz	Sâki nedendir...	Sofyan
18	ŞARKI	Suzidil	Fikr-i hulyâsı...	Ağır aksak
19	ŞARKI	Hicaz	Renk alır...	Ağır aksak
20	ŞARKI	Mahur	Ey yâdi bana...	Çifte sofyan
21	ŞARKI	Nihavend	Ne güzelsin...	Aksak
22	ŞARKI	Ferahnâk	Aşkı mahv...	Ağır aksak
23	ŞARKI	Hüzzam	Bahtiyarım...	Ağır aksak
24	ŞARKI	Hüzzam	Erdi yine...	Aksak
25	ŞARKI	Hicaz	Ey melek-rû...	Aksak
26	ŞARKI	Ferahnâk	Ey perî- hande...	Aksak
27	ŞARKI	Rast	Azm-i seyrân-ı çemen.	Aksak
28	ŞARKI	Gülizâr	Hüsnün Hayâli...	Aksak
29	ŞARKI	Hicaz	Of...	Aksak
30	ŞARKI	Humâyun	Ah etmek...	Ağır aksak semai
31	ŞARKI	Humâyun	Özler seni...	Hindî
32	ŞARKI	Saba	Beni öldürmeyi...	Ağır aksak

²⁸ Murat Bardakçı, a.g.e., a.y.

33	ŞARKI	Eviç	Cümle...	Ağır aksak
34	ŞARKI	Nihavend	Ey melek-haslet...	Ağır aksak
35	ŞARKI	Sûzidilâra	Kıskanır...	Ağır aksak
36	ŞARKI	Sûzidilâra	Öldürse de...	Sengin semai
37	TÜRKÜ	Suzidil	Felâket bağımlı...	Sofyan
38	ŞARKI	Suzinâk	Merdum-i dîdeme ...	Sengin semai
39	TÜRKÜ	Eviç	Ma'mûre...	Sofyan
40	ŞARKI	Hicaz	Gel bir daha...	Semai
41	ŞARKI	Sabâ	Dildâde...	Semai
42	ŞARKI	Hüzzam	Bir vecd-i...	Süreyya
43	ŞARKI	Sabâ	Sakî bana...	Ağır aksak semai
44	ŞARKI	Uşşak	Aman aman...	Düyek
45	ŞARKI	Şefkefzâ	Bir va'd-i vefâ...	Semai
46	ŞARKI	Şefkefzâ	?	Devrihidi
47	ŞARKI	Karcığar	Hâbîde olan...	Semai
48	ŞARKI	Hicazkâr	Mehîb mu'cizeler...	Semai

Sultan Vahideddin'in bir başka notunda eserlerini; yazılmışlar, bakılmışlar ve bakılmamışlar şeklinde tasnif ettiği görülmektedir ki liste şu şekildedir:

YAZILMIŞLAR	BAKILMIŞLAR	BAKILMAMIŞLAR
Kıskanır...	Mukîm-i rağ...	Ey kemân...
Öldürse de...	Bahar âlihesi	Ağır aksak semai-Sâki...
Renk alır...	Ey şûh-i kerem...	Beste-Sabâ
Gel bir daha...	Hande yakışır...	Ey melek-rû...
Of...	Dost bî...	Azm-i seyrân...
Saki...	Alıb gitdin...	Aksak semaiü- Âh etmek...
Yer tutdu...	Saye-i diger...	Özler seni...
Bahtiyârım...	Ne güzelsin...	Ey melek haslet...
Diger Hüz zam	Ma'mûre...	
Bir vecd-i...	Merdum-i dîdeme...	
Aşk...	Benden ey...	
Ey nihâl-i...	Hüseyni	
Ey peri...	Hüsnün hayâli...	
Hacle...		
Beni öldürse de...		
Mest-i zehrin...		
Dildâde...		
Hey...		

Fikr-i hûlyası...		
Türkü...		
Ey yâdı bana...		
Hicrân ile...		
Gencînen...		
Dök dök...		
Dil perişan...		
Çekdiğim âlâlm...		

Sultan Vahideddin'in hayatı ve musikişinaslığıyla ilgili bilgilerin yer aldığı birinci bölümü burada noktlayıp, Sultan'ın bestelemiş olduğu şarkıların tahlilinin yer aldığı ikinci bölüme geçiyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN'İN ŞARKI FORMUNDAKİ BESTELERİNİN BİÇİM YÖNÜNDEN İNCELENİŞİ

Sultan Mehmed Vahideddin'e ait eserleri incelemeye geçmeden önce çalışmamızın anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşündüğümüz Türk Müziği'ne ait makam, dizi, seyir, karar, usûl ve şarkı formu gibi bazı önemli terimler hakkında açıklayıcı bilgiler vermeyi faydalı görmekteyiz.

Makam

Türk Mûsikîsi'nin en önemli terimlerinden biri makamdır. Türk Mûsikîsi'nde dizileri bir dörtlü ile bir beşli veya bir beşli ile bir dörtlü sesler meydana getirmektedir. Bir dizide en önemli perdeler durak, güçlü ve asma karar perdeleridir. İşte makam, bir dizide durak ve güçlü'nün önemini belirtilmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir. Başka bir tarifile makam, bir dizide durak, güçlü, asma karar münâsebetidir.²⁹

Dizi

Dizi, makamın esasını teşkil eder. Fakat dizide belli kurallarla gezilmezse makam meydana gelmez. Yani dizi statik (durağan), makam aktiftir. Dizinin her sesinin (derecesinin) bir kimliği (hüviyeti), bir de görevi vardır. Kimlik veya görevin bulunduğu sestem başka bir sese geçmesi hâlinde mutlaka bir makam geçkisi var demektir.³⁰ Başka bir ifadeyle dizi, Türk Mûsikîsi'nde bir dörtlü ile bir beşlinin veya bir beşli ile bir dörtlünün birbirine eklenmesinden meydana gelen sekiz komşu notanın hiç kopmadan sıralanmasıdır.³¹

Seyir

Makam ile bağlantılı olan diğer bir terim seyirdir. Seyir, dizide makam meydana getirmek üzere gezinmeye denir. Üç türlü seyir vardır:

1) *Çıkıcı seyir*: Durak perdesinden, durak civarından veya durağın altındaki seslerden başlayan ve tiz'e doğru çıkıcılık gösteren seyirlerdir.

²⁹ İsmail Hakkı Özkan, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006, s. 94.

³⁰ Özkan, *a.g.e.*, a.y.

³¹ Özkan, *a.g.e.*, s. 90.

2) *İnici-çıkıcı seyir*: Güçlü civarından başlayan seyirlerdir. Bu seyirler hem çıkıcılık hem de inicilik gösterirler.

3) *İnici seyir*: Tiz durak veya civarından başlayıp pest bölgeye doğru inicilik gösteren seyirlerdir.³²

Kararlar

Türk Müziğinde seyir ile ilişki arz eden 3 çeşit karar vardır:

1) *Tam karar*: Herhangi bir müzik eserinin sonunda ve Türk Müziğinde mutlaka eserin makam dizisinin birinci derecesi üzerinde yapılır.

2) *Yarım karar*: Basit makamlarda makam dizisini meydana getiren ek yerindeki perde, güçlüdür. Yarım kararlar her makamın güçlü perdesi üzerinde yapılırlar.

3) *Asma karar*: Hangi perde üzerinde yapılacağı kesin değildir. Her makama göre değişir.³³

Usûl

Türk Mûsikîsi'nin mihenk taşlarından biriside usûldür. Çeşitli dizimlerin birleşmesinden oluşan kuvvetli ve zayıf zamanların tespit edilerek kalıplar halinde yazıldığı ölçülerdir. Bu ölçüler, büyüklük ve küçüklüklerine göre ikiye ayrılmıştır. İki'den on beş zamanlıya kadarki usûllere "küçük usûller", on altıdan yüz yirmi zamanlıya kadar olan usûllere "büyük usûller" denir. Türk Mûsikîsi'nde ikiden yüz yirmi zamanlıya kadar giden yetmişin üstünde değişik usûl vardır. Türk Mûsikîsi'nde sağ el "düm" denen kuvvetli vuruşları, sol el ise "tek" denen zayıf vuruşları icrâ eder.

Usûller alt alta gelen iki çizgiye yazılır. Üst çizgi sağ elin vuracağı darpları, alt çizgi ise sol elin vuracağı darpları gösterir.³⁴

Çalışmamızda ele almış olduğumuz eserler, şarkı türünde bestelenmesi sebebiyle aşağıda şarkı formunun muhtevası hakkında bilgiler sunmayı gerekli görmekteyiz.

Şarkı Formu

Formun sözlük anlamı biçim (şekil) demektir.³⁵ Türk Mûsikîsi, biçim bakımından saz eserleri ve sözlü eserleri olmak üzere ikiye ayrılır.³⁶ Sözlü eserler ise

³² Özkan, *a.g.e.*, s. 94.

³³ Özkan, *a.g.e.*, s. 91.

³⁴ CinuçenTanrıkorur, *Müzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009, s. 147-148; Özkan, *a.g.e.*, s. 605.

³⁵ Ahmet Hatipoğlu, *Türk Müsikiğinde Formlar*, Eğitim Kitabevi, Konya, 1996, s. 1.

³⁶ Alâeddin Yavaşca, *Türk Müsiki'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, İstanbul, 2002, s. 45.

din dışı mûsikî ve dinî mûsikî şeklinde iki bölümden oluşur. Çalışmamızın sınırlılıklarını kapsayan din dışı mûsikîyi Alâeddin Yavaşca;

a) *Küçük formda eserler*: şarkılar, köçekçeler, dîvan, koşma, kesik kerem ve nâzireleri, memo ve nâzireleri, kalender, mâni, kanto, gazel, marş, operet ve benzerleri,

b) *Klasik (büyük formda) eserler*: kâr (kâr-ı natık, kâr, kârçe), besteler (murabba, nakış, terennümlü, terennümsüz), semâiler (ağır semâi, yürük semâi, murabba, nakş), olmak üzere iki bölüme ayırmaktadır.³⁷

Din dışı mûsikînin bir türü olan şarkı formu, küçük formda bestelenen eserlerin en önemlisidir. Lâle Devri'nin meşhur şâiri Nedîm (1680-1730), Dîvan edebiyâtına şarkı biçimini kazandırarak güfte şairliğinin ilk adımını atmıştır.³⁸ 1831-1885 yılları arasında yaşayan Hanende Hacı Arif Bey ile şarkı formu, tahtına oturmuştur.³⁹ Eski mecmualarda hafif, berefşan, muhammes gibi büyük usûllerle yapılmış şarkı güftelerine raslanmakta fakat Hacı Arîf Bey'den itibaren bu durumun yerini küçük usûllere (on altı zamanlıya kadar) bıraktığı görülmektedir.⁴⁰

XVII. yüzyılda bestelenmiş olan şarkılardan hemen hiçbiri zamânımıza intikal etmemiştir. XVIII. yüzyıldan bu yana gittikçe ilgi gören ve genellikle küçük usûllerle ölçülen şarkı formu, Türk Mûsikîsi repertuarının en büyük kısmını içerir. Eski ve yeni şarkıların sayısı yirmi binin üstündedir.⁴¹

İki mısralıdan (dize) başlamak üzere sekiz mısralıya kadar şiirleri, bestekârlar şarkı bünyesinde kullanmışlardır. Zamanımızda bu sayıyı da aşan şarkılar bestelenmektedir. Dize sayısına göre şarkı türleri şunlardır:

- 3 Mısrâlı Şarkılar "Müselles" (Üçgen)
- 4 Mısrâlı Şarkılar "Murabba" (Dörtgen)
- 5 Mısrâlı Şarkılar "Muhammes" (Beşgen)
- 6 Mısrâlı Şarkılar "Müseddes" (Altıgen)
- 7 Mısrâlı Şarkılar "Müsebbâ" (Yediggen)
- 8 Mısrâlı Şarkılar "Müsemmen" (Sekizgen)
- 9 Mısrâlı Şarkılar "Mütessâ" (Dokuzgen)
- 10 Mısrâlı Şarkılar "Muaşşer" (Ongen)

³⁷ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 121.

³⁸ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 122.

³⁹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 314.

⁴⁰ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

⁴¹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124.

12 Mısrâlı Şarkılar “İsnâaşer” (Onikigen)

Bunlardan en çok kullanılanı dört mısralı olan “murabba” şarkı türüdür.⁴²

Şarkı Türlerinin Özellikleri:

- 1) Küçük usûllerle bestelenmişlerdir.
- 2) Dört ile on iki arası mısra sayıları değişebilir.
- 3) Aranağmelerle bağlantılı olan güftelerden oluşurlar.
- 3) Terennümsüzdürler.⁴³

4) Güftedeki anlamın ve buna bağlı olarak kullanılan usûllerin ve melodik yapının üslûba etkisiyle ince (zarif), neş’eli (hareketli), hüzünlü veya ağırbaşlıdır.⁴⁴ Şarkı formu ve türleri hakkında vermiş olduğumuz özet bilgilerden sonra çalışmamızda kullanmış olduğumuz tür ve biçim inceleme yönteminden aşağıda bahsetmekteyiz.

Tür ve Biçim

Türk müziğinde ezgi yapılanmasını sağlayan iki önemli unsur vardır: tür ve biçim. Tür ve biçimin meydana gelmesi bazı öğelere dayanır. Bunlardan makam, ton, ritm, söz, çalgı, tavır (seslendirme biçimi), kullanılan perde ya da ses dizgeleri ile yaşam biçimi “türü”;⁴⁵ motif, cümlecik, cümle, dönem, bölüm ve bölümlerin ard arda geliş sıralaması ise “biçimi” meydana getiren temel öğelerdir.⁴⁶ Alâeddin Yavaşca, ezgi yapılanmasında kullanılan bu terimleri şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir ezginin sonuçlanmış en büyük parçasına cümle denir. Bir cümle çoğunlukla durakta kalır ve anlamı tamamlamış olur. Cümle bir bütündür. Cümleyi meydana getiren bölümler ise devreleridir. Devre, bir veya birkaç ögenin meydana getirdiği ezgiciktir.⁴⁷ Yavaşca’ya göre “bir mûsikî devresi unsurlardan ve bu unsurlardan oluşan zümrelerden meydana gelir:

- 1) Unsur (öge, motif, çiçek)
- 2) Unsurlu (ögel) gruplar yani zümreler.

Unsur veyahut çiçek, bir devrenin oluşumuna yardımcı olan lahnî (ezgisel) ve ikâî (düzümsel) en küçük varlıktır. Unsur, ufak bir ölçünün yarısında veya bütününde

⁴² Yavaşca, *a.g.e.*, s. 124, 125.

⁴³ **Terennüm:** Esas güftenin dışında besteci tarafından ilave edilmiş ve bestecinin engin ilhamını aktarmaya, aynı zamanda eserleri süslemeye yarayan usûl ile yakından ilgili bir takım hece ve söz gruplarıdır. (Özkan, *a.g.e.*, s. 104.)

⁴⁴ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 134.

⁴⁵ Onur Akdoğu, “*Türk Müziği’nde Türler ve Biçimler*”, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996, s. 2.

⁴⁶ Akdoğu, *a.g.e.*, s. 5.

⁴⁷ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 9.

resimleşir ve küçük bir anlam oluşturur. Unsur (öge) grupları yahut zümreleri de, tam anlamlı birkaç ve çeşitli çiçeklerin birleşmesinden vücut bulurlar. Muhalif olsalar bile aralarında terslik bulunmaz.⁴⁸

Alâeddin Yavaşca biçim şeması için ise şarkıların 1. mısralarından zemin, 2. mısralarından nakarat, 3. mısralarından ise meyan olarak bahsetmiştir.

Genel görüntüyü bir sıraya yazacak olursak;

1. Dize (Mısrâ) A Zemin (Temel veya Dayanak),
 2. Dize (Mısrâ) B Nakarat (Tekrarlanan),
 3. Dize (Mısrâ) C Miyan (Bel, Orta),
 4. Dize (Mısrâ) B Nakarat,
- A+B+C+B şeklindedir.⁴⁹

Zemin, şarkının bağlı olduğu makamda seyreder ve zemin mısrası genellikle makamın güçlü perdesinde yarım karar yaparak kalır. Nakarat, nağmeleri güçlüden durak perdesine götürür ve durak perdesinde tam kararla sonuçlanır. Meyanda ise başka bir makama geçmek adet olmuştur. 4. mısra yine 2. mısranın bestesiyle okunur ve durak perdesinde tam karar yaparak sona erer. Buna rağmen bazı şarkılarda her mısra ayrı ayrı iki defa bestelenmiş veya her mısranın sonundaki bir kısım tekrar edilmiş, kezâ gerekli ve elverişli yerlere çok küçük bir terennüm ilave edilmiş de olabilir. Şarkının en başında veya en sonunda bir aranağme bulunabilir. Ayrıca şarkılarda mısranın son kısmının tekrarı, mısranın bestesi ile aynı veya ayrı olabilir.⁵⁰

Yukarıda bazı Türk Mûsikîsi terimleri hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Sunulan bu bilgiler ile çalışmamızın daha rahat anlaşılması hedeflenilmiştir. Verilen özet bilgilerin ardından tür ve biçim inceleme yöntemlerinden kısaca bahsedilmiştir. Çalışmamızda yer alan ve Sultan Mehmed Vahideddn'e ait adet eser tür ve biçim yönünden belirtilen bu yöntemlerle incelenerek aşağıda gösterilmiştir.

⁴⁸ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 11.

⁴⁹ Yavaşca, *a.g.e.*, s. 125.

⁵⁰ Özkan, *a.g.e.*, s. 108-111.

2.1. Rast Şarkı: “Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân”

2.1.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Hicrân İle Dil-hastayım Ümmîd İle Nâlân

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Fâik Âli Bey

Eserin Türü: Şarkı⁵¹

Makamı: Rast

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.1.2. Özel Saptamalar

2.1.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 1. Rauf Yekta Bey’in “Türk Müsîkîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu rast makamı dizisi⁵²

Yerinde Rast beşlisine Nevâ’da bir Rast dördlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir.

Şekil 2. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 1. kısmı

Şekil 3. Sultan Vahideddin’in Rast şarkısının 2. Kısmı

⁵¹ **Şarkı:** Bent denilen dört mısralık bölümlerden oluşan bir şiir türüdür. Yalnız Türk edebiyatında görülen bir nazım şeklidir. Aşk ve ayrılık konuları işlenir. Murabba nazım şekliyle benzerlik gösterir. (İskender Pala-Filiz Kılıç, “Şarkı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, 1998, İstanbul, s. 233, 234.)

⁵² Rauf Yekta, “*Türk Müsîkîsi*”, (Çev.: Orhan Nasuhioğlu), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s.69.

Rast makamının ana dizisi üzerinde seyredilmiş⁵³ ve asma kalışlar yapılmıştır. Eserin bütününde Geleneksel Türk Müziğinin dışına çıkılmamıştır. Rast makamı seyri üzerinde eserin birinci **A** ve **B** bölümünde yerinde rast dizisi üzerinde güçlüye doğru seyretmiştir.

Şekil 4. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 2. ve son kısmı

C ve D bölümünde segâh'da eksik ferahnâk beşlisi asma karar kalışları⁵⁴ başlayarak devam etmiştir.

Şekil 5. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 4. Ve meyan kısmı

Meyan'da **E ve F** bölümünde gardaniye üzerinde genişleyerek gardaniyede naziri rast beşlisini göstererek nevada rasta doğru seyretmiştir. Eser yerinde uşşak dörtlüsü asma karar olarak yer almaktadır. Yedenli olarak durağa ulaşmıştır.

2.1.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semâi usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

⁵³ Seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

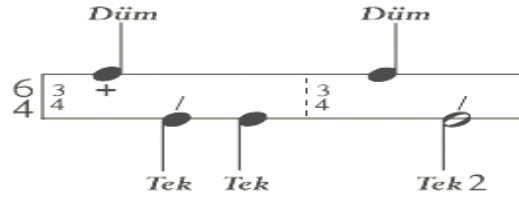
⁵⁴ Asma karar terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 17.

Sengin semâî usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

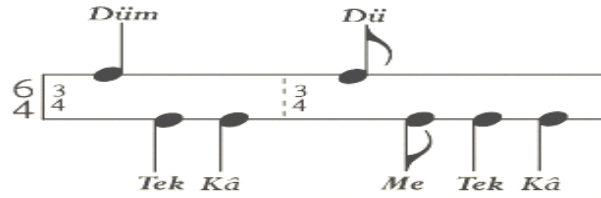
Sengin semâî:

- a- 6 zamanlıdır.
- b- Üç tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyân veya iki semainin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir. (2+2+2=6 veya 3+3=6).
- c- 6/4 lük mertebeye Sengin Semâî denir.
- d- 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb zayıf, 4. Darb çok kere zayıf, 5.darb yarı kuvvetlidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 6. Sengin semâînin vuruluş şeması⁵⁵

2.1.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Fâik Âli Bey'e aittir. Aynı güfte ile "**Bimen Şen/Hicazkâr Sengin Semai Şarkı, Udî Sadi Bey/Saba Sengisn Semai Şarkı**" olarak bestelemiştir. Eserin Aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

⁵⁵ "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Konu: Aşk

Hicrân ile dil hastayım, ümmi dile nalan
 Gel sineme gir kalbime gir rûhuma yaslan
 Mecnûna ben oldum halef ey rûhi gazâlan
 Gel sineme gir kalbime gir rûhuma yaslan

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir.

Ana vezin kalıbı: *(Me fâ î lun / fe û lun / me fâ î lun / fe û lun)*

2.1.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan üçer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AB) 1.mısra, 1. devre, zemin

(CD) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(EF) 3. mısra, 3. devre, meyan

(CD) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AB)+(CD)+(EF)+(CD)] Cümle.

2.1.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Müselles şarkı”⁵⁶ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁵⁶ Müselles terimi hakkında bilgi için bkz.: s. 18.

RAST ŞARKI

(Hicrân ile dil-hastayım ümmîd ile nâlân)

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Sengin Semai

Hic râ ni le dil has tâ yım üm
mi di le nâ lân SAZ
Hic râ ni le dil has tâ yım üm
mi di le nâ lân SAZ
Gel si ne me gel kal bi me gir rû tu ma yas
lan SAZ Gel si ne me gel kal bi me gir
rû tu ma yas lan SAZ lan (SON) SAZ
MEJÂN
Mec nû na ben ol dum ha lef ey rû tu ga zâ
lan SAZ Mec nû na ben ol dum ha lef ey
rû tu ga zâ lan SAZ

22

Şekil 7. Sultan Vahideddin'e ait Rast Şarkının tamamı

⁵⁷ Bardakçı, Murat a.g.e., s.22.

2.2. Rast Şarkı: “Alıp Gitdinse De Akl u Karârım”

2.2.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Alıp Gitdinse De Akl u Karârım

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Rast

Usûlü: Aksak (9/8)

2.2.2. Özel Saptamalar

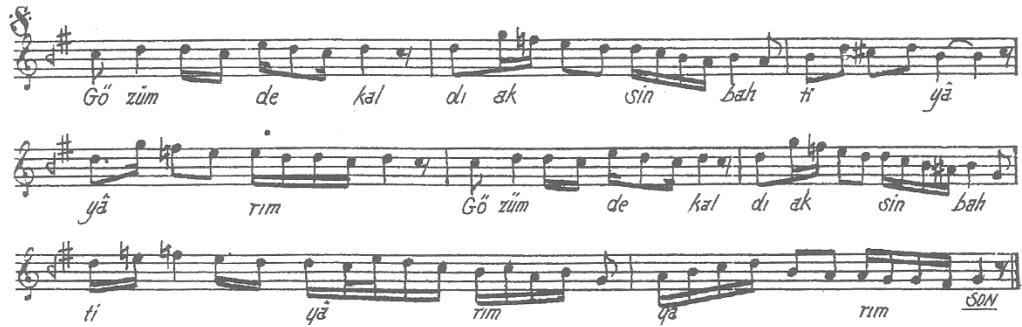
2.2.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 8 Rauf Yekta Bey'in “Türk Müsîkîsi” adlı eserinde kullanmış olduğu rast makamı dizisi⁵⁸

Şekil 9. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 1. Kısmı

Şekil 10. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 2. ve son kısmı

⁵⁸ Rauf Yekta, *Türk Müsîkîsi*, (Çev.: Orhan Nasuhioğlu), Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986. s.69.

Eser başlangıcında ve karara inerken hep yerinde Rast dizisi⁵⁹ kullanılmış. A+A' bölümünde durak ve segâh perdesi seyriyle çıkıcı bir seyirle⁶⁰ başlamıştır. B bölümü güçlü neva perdesi etrafında başlayarak neva'da rast perdelerinde seyredilerek fa bekar alıp acemli bir inici çıkıcı seyir ile devam etmiştir.

Şekil 11. Sultan Vahideddin'in Rast şarkısının 4. ve meyan kısmı

C bölümü meyan kısmında tiz bölgede muhayyerde buselik genişlemeleri yapılmıştır. Neva'da rastla çıkıp tiz bölgelerde seyretmiştir.

2.2.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Aksak usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

Aksak Usûlü:

a- 9 zamanlıdır.

b- Bir sofyân ve bir Türk aksağı'nın (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

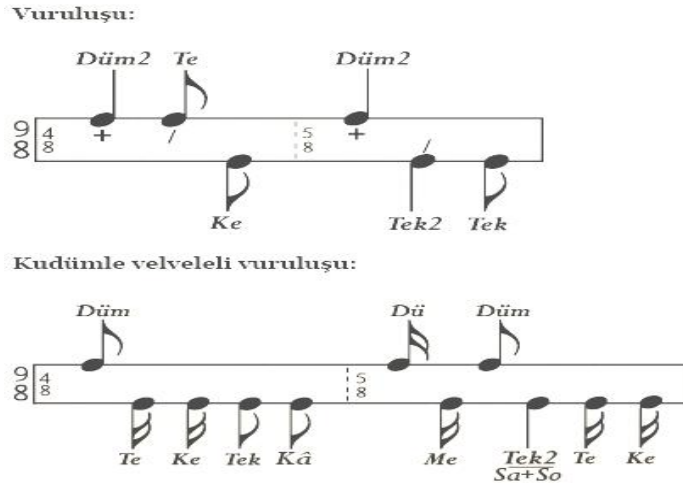
c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir. 9/8'lik, yürük aksak ve orta aksak olarak iki harekete sahiptir.

d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhı, türkü, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

⁵⁹ Rast dizisi terimi için bilgi için bkz.; s. 21.

⁶⁰ Seyir terimi hakkında bilgi için bkz.; s. 16.

e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

Şekil 12. Aksak usulü vuruluş şeması⁶¹

2.2.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin 11'li hece vezni⁶² ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: 11'li Hece Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Alıp gitdinse de akl u karârım

Gözümde kaldı aksin bahtiyârım

Benim sensin hayâtım tâc u tahtım

Gözümde kaldı aksin bahtiyârım

⁶¹ "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

⁶² **Hece Vezni:** Türk şiirinde çok eskiden beri kullanılan ve mısralardaki hece sayısının eşitliği esasına dayanan vezin türüdür. Hece vezni iki önemli kurala dayanır. Bunlardan birincisi mısralardaki hecelerin ses değerine bakılmaksızın eşit sayıda hecelerden meydana gelmesi, ikincisi, mısranın bölümlere ayrılması sonucu oluşan durgulanma ve bunlar arasında yer alan durakların teşkil edilmesidir. Mısranın ölçüsü, aynı zamanda adı olan kalıp o mısradaki hece sayısı ile belirlenir. Yedi heceli bir mısranın kalıbı yedili, on bir heceli bir mısranın kalıbı on birli olarak adlandırılır. Hece vezninde iki heceliden yirmi heceliye kadar birçok kalıp vardır. **Not:** Bir şiirde, bütün dizelerin durakları aynı olabileceği gibi, belli dizelerde farklı duraklar da kullanılabilir. Bir şiirin her dizesinde farklı duraklar kullanılmışsa, o şiir **duraksız** kabul edilir. (Nurettin Albayrak, "Hece Vezni", *TDVİA*, C.XVII, 1998, İstanbul, s. 148-149-150.)

2.2.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(B) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(B) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel yapı;

[(AA')+(B)+(C)+(B)] Cümle.

2.2.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁶³ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁶³ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

RAST ŞARKI
(Alıp gitdinse de akl u karârım)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

A lıp git din se de ak lı
ka rã rım şAY rım şAY
Gö züm de kal dı ak sin Bah ti yâ
yâ rım Gö züm de kal dı ak sin Bah
ti yâ rım şAY yâ rım şAY yâ rım şAY SON
MEYÂN
Be nim sen sin ka ya tım tâ
cü fak tım
Be nim sen sin ka ya tım tâ
cü fak tım

Şekil 13. Sultan Vahideddin'e ait Rast Şarkının tamamı

⁶⁴ Bardakçı, Murat a.g.e., s.24.

2.3. Mâhur Şarkı: “Ey yadî bana enîs-i gam-hâr”

2.3.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Ey Yadî Bana Enîs-i Gam-hâr

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Mâhur

Usûlü: Aksak (9/8)

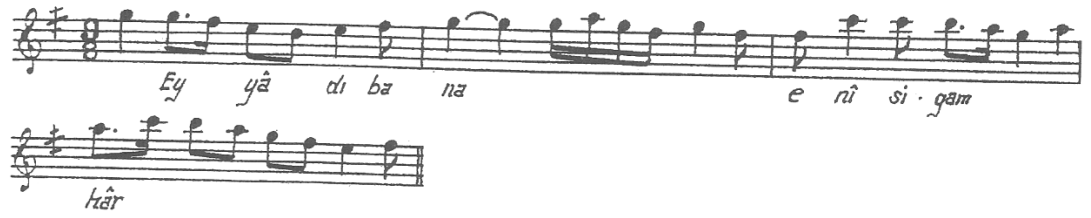
2.3.2. Özel Saptamalar

2.3.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 14. Mahur Makamı Dizisi

Mâhur makamı, Çargâh makam dizisinin Rast karar perdesine inici şeklindedir. Makam, Rast'ta Çargâh beşlisine Nevâ'da Çargâh dördlüsünün eklenmesiyle oluşur.

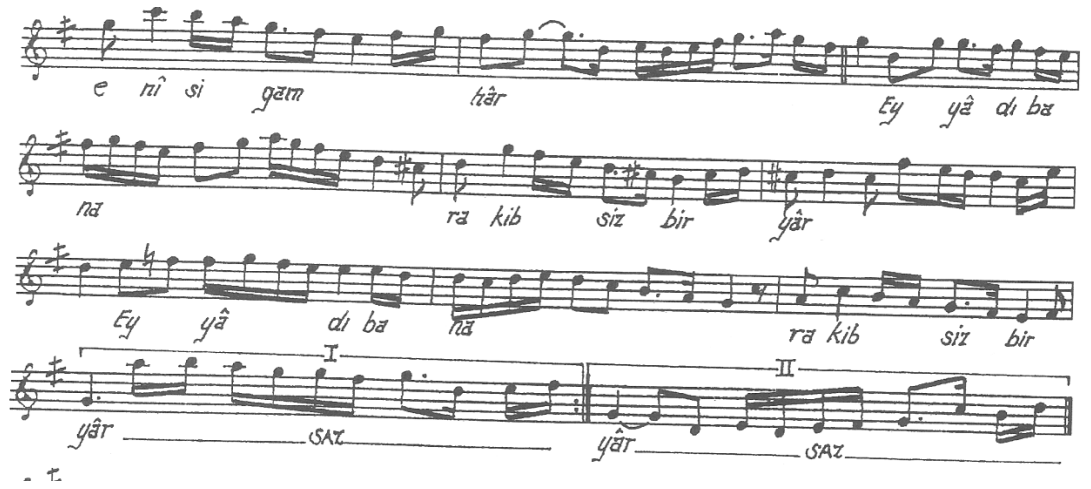
Şekil 15. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Mahur makamının ana dizisi kullanılmıştır bazı asma kalıplar yapılmıştır. Eser, başlarken A bölümünde; gerdaniye perdesinden neyaya inici seyirle başlamıştır. Tiz bölgelerde güçlü olarak Gerdaniye'de Naziri Çargâh beşlisi ile genişlemiştir.

Şekil 16. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 2. Kısmı

İkinci **B** bölümünde; tiz bölgelerde birinci mertebe güçlüsü olan gardaniye bölgesinde seyrine devam etmiştir.

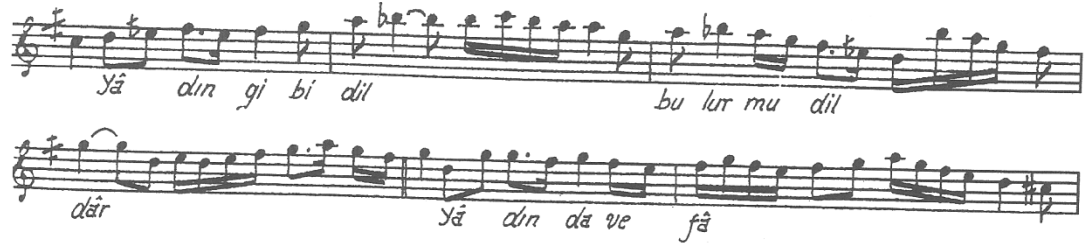
Şekil 17. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 3. kısmı

C ve **C'** bölümünde; güçlü civarında başlayarak inici bir seyir izlemiştir. Nim hicaz perdesini kullanılarak nevadaki kalışlar güçlendirilmiştir. Nevâ'da Çargâh inici seyriyle başlayıp Rast'ta Çargâh inici seyriyle devam etmiştir. Çargâh'ta Çargâh asma kalışları göstermiştir.

Şekil 18. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 4. kısmı

D bölümünde; çargâh perdesinden başlayarak çargâhta çargâh asma kalışları yapmıştır.

Şekil 19. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının 5. kısmı

E bölümünde; güçlü civarına çıkıcı bir seyir izlemiştir. Bunu hisar perdesiyle yapmıştır.

Şekil 20. Sultan Vahideddin'in Mahur şarkısının son kısmı

F yani son bölümde; gerdaniye bölgesinden inici seyirle karara kadar inmiştir. Nevada rast asma kalışını da gerçekleştirirken nim hicaz perdesini yeden olarak kullanmıştır.

2.3.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü⁶⁵ (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.3.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

⁶⁵ Aksak usulü hakkında bilgi için bkz.: s. 27.

Ey yâdı bana enîs-i gam-hâr
 Ey yâdı bana rakipsiz bir yâr
 Yâdın gibi dil bulur mu dildâr
 Yâdında vefâsızım vefâdâr

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Mef û lü / Me fâ î lûn / Fe û lûn*)

2.3.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA') 1.mısra, 1. devre, zemin

(BC) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(DE) 3. mısra, 3. devre, meyan

(FG) 4. mısra, 4. devre, nakarat

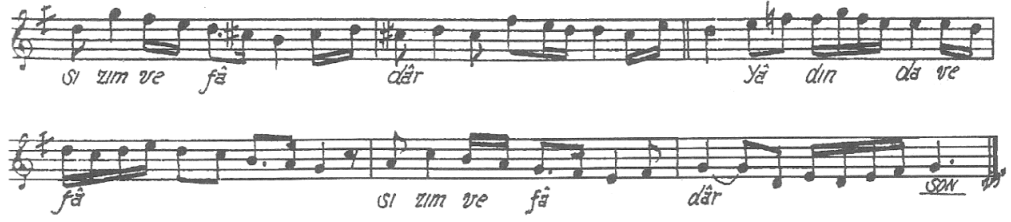
Genel Yapı;

[(AA')+(BC)+(DE)+(FG)] Cümle.

2.3.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁶⁶ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁶⁶ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

Şekil 22. Sultan Vahideddin'in Mahur Şarkısının tamamı 2.sayfa

2.4. Sazkar Şarkı “Gencînen Olsam Virân Edersin”

2.4.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Gencînen Olsam Virân Edersin

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Şeyh Galip

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Sazkâr

Usûlü: Aksak (9/8)

2.4.2. Özel Saptamalar

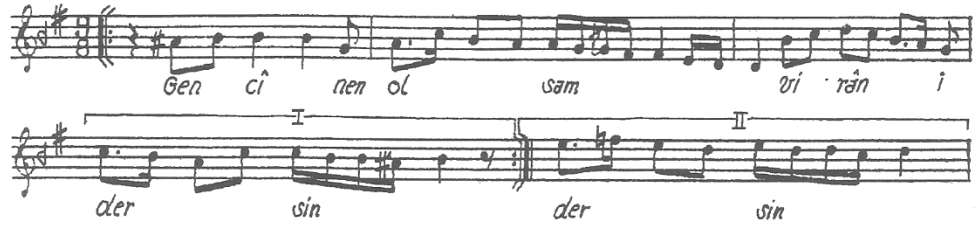
2.4.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 23. Segâh Beşlisi ve Yerinde Uşşak dördlüsü dizileri

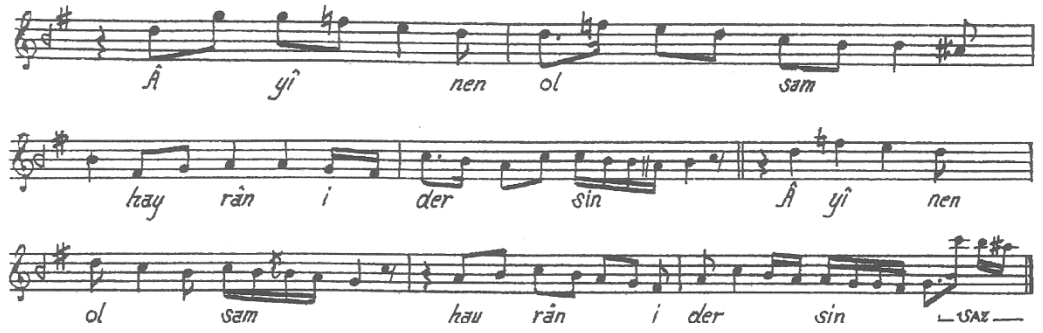
Segâh makamı ile Dügâh Mâye ve Rast makamlarının birbirine karıştırılmasından meydana gelmiştir. Bu duruma göre makamı meydana getiren diziler Segâh makamı dizileri, Uşşak makamı dizisi, Râst ve Acem’li Râst makamı dizileridir. Başka bir deyimle Sazkâr, iki çeşit Mâye makamı ile Rast makamının birbirine karıştırılmasından meydana gelir.

⁶⁸ Bardakçı, Murat a.g.e., s.33.

Şekil 24. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Sazkâr makamının ana dizisi kullanılmış ve bazı asma kalıplar yapılmıştır. Makamı meydana getiren diziler segâh makam dizileri, uşşak, râst ve acem'li râst makamı dizileridir. Eser A ve A' bölümlerinde segahlı başlayarak yegahta rastlı pes bölgede genişlemiştir.

Şekil 25. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının 2. Kısmı

B bölümünde nevada buselikli başlayarak segahlı inici seyirle devam etmiş meyan bölgesine geçmiştir.

Şekil 26. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının Meyan Kısmı

Eser meyan kısmında C bölümünde tiz bölgelerde genişleyerek tiz çargah perdesine kadar çıkmıştır.

Şekil 27. Sultan Vahideddin'in Sâzkar şarkısının Meyan devamı ve son kısım

D bölümü eserin meyan kısmının devamı ama eserin son bölümüdür. Bu kısımda, neva (güçlü) bölgesinde buselik dörtlü ve beşlilerini de göstermiştir. Asma karar perdeleri olarak yerinde rast bölgesinde seyrederek inici olarak karara ulaşmıştır.

2.4.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar

Eserin tamamında ika edilen aksak⁶⁹ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.4.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar

Eserin güftesi Şeyh Galip'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Gencînen olsam vîrân edersin

Âyînen olsam hayrân idersin

Sâkî keramet bende ya sende?

Bahr-ı hababa mihman edersin

⁶⁹ Aksak usulü bilgi için bkz.: s.27.

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Müs tef i lâ tûn / Müs tef i lâ tûn*)

2.4.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1. mısra, 1. devre, zemin

(B) 2. mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(D) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(B)+(C)+(D)] Cümle.

2.4.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷⁰ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷⁰ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

SAZKÂR ŞARKI

(Gencinen olsam vîrân edersin)

Güfte: Şeyh Galib

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Aksak

Gen cî nen ol sam vî rân i
 der sin der sin
 Â yî nen ol sam
 hay rân i der sin Â yî nen
 ol sam hay rân i der sin
 MEYAN Sâ ki ke râ met ben de yâ
 sen de Sâ ki ke râ met
 ben de yâ sen de
 Bah ri ka bâ ba mih mân i
 der sin Bah ri ka bâ ba
 mih mân i der sin (SON)

Şekil 28. Sultan Vahideddin'e ait Sazkâr Şarkının tamamı⁷¹⁷¹ Bardakçı, Murat a.g.e., s.26.

2.5. Nihavend Şarkı: “Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn”

2.5.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Fuzûli

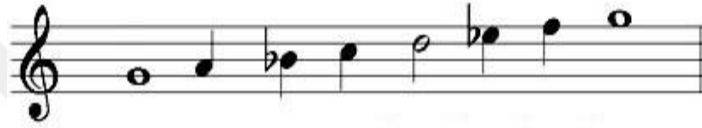
Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Nihavend

Usûlü: Ağır Düyek (8/4)

2.5.2. Özel Saptamalar

2.5.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

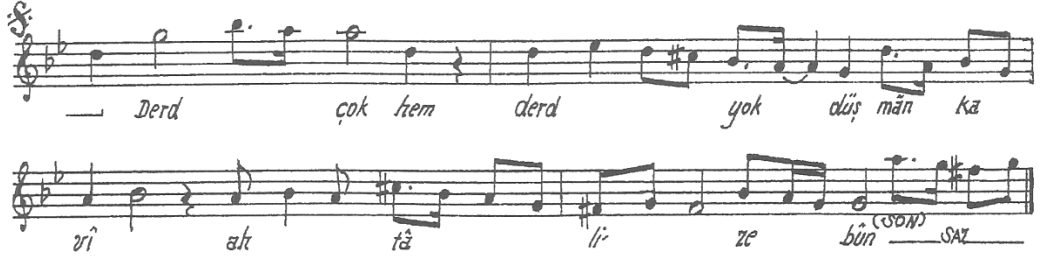
Şekil 29. Nihavend makam dizisi

Nihâvend makamı dizisi, Batı müziğinin Sol Minör dizisiyle aynı diziyeye sahiptir. Güçlü üzerinde Kürdi dörtlüsü bulunan dizi eski Minör, hicaz dörtlüsü bulunan dizi ise armonik Sol Minör'dür.

Şekil 30. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 1. Kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Nihavend makamının ana dizisi dışına çıkmamıştır. Sultan Mehmed Vahideddin, eserin birinci A bölümü karar bölgesinden başlayarak inici seyredip yeden bölgesinde yegâhta hicazlı asma kararları göstererek güçlü bölgesine çıkmıştır. Nevada hicaz ve nevada uşşak dörtlüleri güçlü bölgesinde en çok kalışların yapıldığı asma karar perdeleridir.

Şekil 31. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 2. ve son Kısmı

İkinci bölüm **B** bölümünde, eserin aslında tekrar eden kısmıdır. Gerdaniye perdesiyle başlayarak nevada kürdi dörtlüsünü kullanarak güçlü bölgesine inmiştir. Meyana giriş vermeden önce karara kadar nim hicaz kullanarak nikriz beşlisini gösterip durağa kadar inmiştir.

Şekil 32. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan Kısmı

Meyan kısmında **C** bölümünde gerdaniye üzerinde buselik beşlisini kullanarak tiz neva perdesine kadar çıkıp nevada kürdi dizisini göstermiştir.

Şekil 33. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 2. Kısmı

Meyanın ikinci **D** bölümünde gerdaniye üzerinde seyre başlayıp güçlü civarında seyredip ikinci bölüme tekrar senyö ile geçiş yapmıştır.

2.5.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

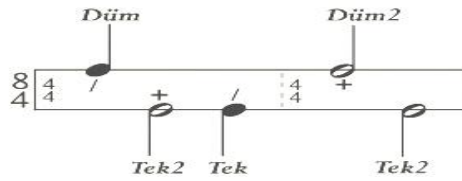
Eser 8/4 Ağır düyek usulü ile muntazam bir şekilde bestelenmiştir. Usul gelenekselin dışına çıkmamıştır. Ezgi ile usûl bütünlüğü bozulmamıştır.

Eserin tamamında ika edilen aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir. Aksak usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

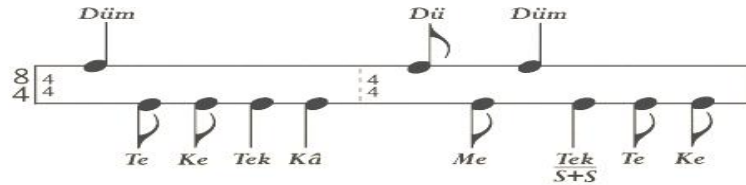
Ağır Düyek Usulü:

- 8 zamanlıdır.
- İki tane 4 zamandan veya başka deyimle iki Sofyan'dan meydana gelmiştir.
- 8/4'lük mertebeleri kullanılmıştır.
- 8/4'lük mertebesi pişrev, beste, şarkı, ilâhî gibi genellikle büyük bazen da küçük formlarda kullanılmıştır.
1. darb yarı kuvvetli, 2. darb kuvvetli, 3. darb yarı kuvvetli, 4. darb kuvvetli, 5. darb zayıftır.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 34. Ağır düyek usulü vuruluş şeması⁷²

2.5.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar

Eserin güftesi Fuzûlî'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

⁷² "Klasik Türk Müziği," İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Dost bî-pervâ felek bî-rahm devran bî-sükûn

Derd çok hem derd-yok düşmen kavî tâlî zebun

Tefrikâ hâsıl târik-ı mülk-î cem'iyet mahûf

Âh bilmem neyleyim yok bir muvâfık reh-nümûn

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güfthenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (Müf te i lün / Fâ i lün / Müf te i lün / Fâ i lün)

2.5.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(B) 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CD) 3. mısra, 3. devre, meyan

(B) 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(B)+(CD)+(B)] Cümle.

2.5.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷³ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷³ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Dost bî-pervâ felek bî-rahm devrân bî-sükûn)

Ağır Düyek

Güfte: Fuzulî

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Dost bî per vâ fe lek bî rahm
 dev rân bî sükûn — SAZ —
 — Derd çok hem derd yok düş mân ka
 rî ak tâ li ze bûn (SON) — SAZ —
 MEYÂN —
 — Tef rî ka tâ sıl ta rî ki
 mi ek cem i yet me hîf
 Âh bil mem ney le yim yok bir
 mu vâ fık reh nû mûn — SAZ —

Şekil 35. Sultan Vahideddin'in bestelediği Nihavend Şarkının tamamı⁷⁴

⁷⁴ Bardakçı, Murat a.g.e., s.28.

2.6. Nihavend Şarkı: “Ne güzelsin ne kadar dilbersin”

2.6.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Ne güzelsin ne kadar dilbersin

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

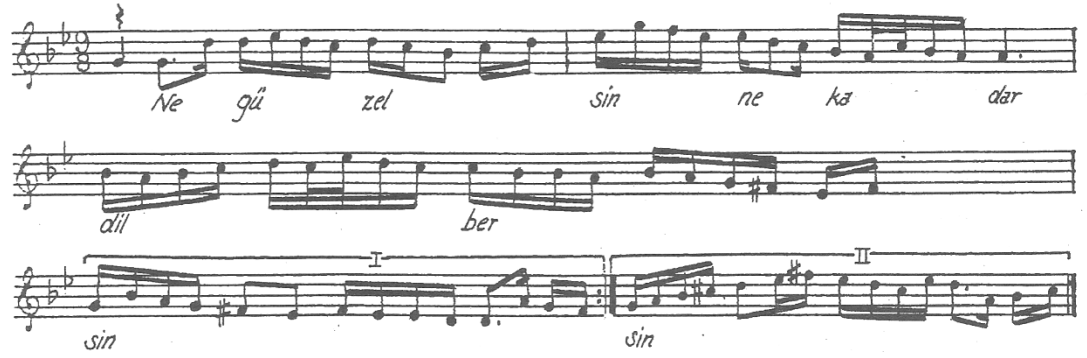
Makamı: Nihavend

Usûlü: Aksak (9/8)

2.6.2. Özel Saptamalar

2.6.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkmamıştır. Nihavend⁷⁵ makamının ana dizisi dışına çıkmamıştır.

Şekil 36. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 1. Kısmı

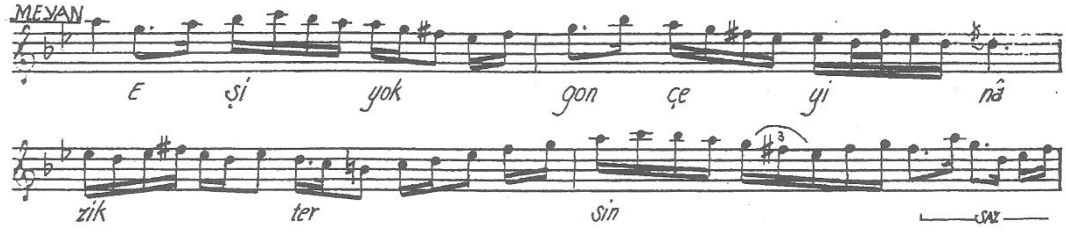
A bölümünde güçlü bölgesine rasttan nevaya direk geçmiş ve nevada kürdiyi göstermiştir. Karara inip pes bölgede yegah'ta hicazı göstererek A' bölümünden ikinci bölüme nıkızlı bir geçiş yapmıştır.

Şekil 37. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının 2. Kısmı

⁷⁵ Nihavend makam dizisi bilgi için bkz.: s.41.

Eserin ikinci bölümü **B** bölümünde nevada başlayıp güçlü ve karar bölgesinde rastta buselik ve nevada kürdi kalıfları yaparak meyana **B'** bölümünde nevada hicazlı geçmiştir.

Şekil 38. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 1. Kısmı

Meyanda **C** bölümünde 1. Devrede tiz bölgelerde gardaniye'de buselik genişlemesi yaparak nevada hicazla güçlü bölgesine inmiştir. Güçlü bölgesinde kalarak meyanın ikinci devresine nevada hicazlı geçiş yapmıştır.

Şekil 39. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkısının Meyan 2. Kısmı

Meyanın **D** bölümünde 2. Devresi 6. Derece nîm hisar perdesi üzerinde çargah çeşnisiyle 4. Derece çargâh perdesi üzerinde büselik çeşnisiyle asma kararlar yapmıştır bunu ise nim şehnaz (la bemol) perdesini alarak göstermiştir.

2.6.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak⁷⁶ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.6.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

⁷⁶ Aksak usulü bilgi için bkz.: s.27.

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezi Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Ne güzelsin ne kadar dilbersin

Sanki bir subh-ı safâ-perversin

Eşi yok gonçe-i nazîk tersin

Sanki bir subh-ı safâ-perversin

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güfthenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: *(Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fâ' lün)*

2.6.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CD) 3. mısra, 3. devre, meyan

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(BB'),(CD)+(BB')] Cümle.

2.6.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁷⁷ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁷⁷ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Ne güzelsin ne kadar dilbersin)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ne güzelsin ne kadar
dil ber
sin sin
San ki bir subtu şa fa
per ver sin sin
MEVÂN
E şî yok gon çe yi nâ
zik ter sin
E şî yok gon çe yi nâ zik ter

Şekil 40. Sultan Vahideddin'in bestelediği Nihavend Şarkının tamamı⁷⁸⁷⁸ Bardakçı, Murat a.g.e., s.30.

2.7. Nihavend Şarkı “Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın ”

2.7.1. Genel Saptamalar:

Eserin Adı: Ey melek-haslet benim pîraye-i cânım mısın

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Nihavend

Usûlü: Ağır Aksak (9/4)

2.7.2. Özel Saptamalar

2.7.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

The image shows the first part of the Nihavend song, consisting of three staves of musical notation. The lyrics are written below the notes: "Ey me lek has let be nim pî rā ye i cā nî nî nî mî sîn SAZ". The music is in 9/4 time and features a mix of eighth and sixteenth notes.

Şekil 41. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 1. kısmı

Nihavend⁷⁹ makamının ana dizisi ve sesleri dışına çıkılmamıştır. A bölümünde ana dizi seyriyle başlayan eserde asma kalıplar belirtilmiş ve genişlemeler tiz bölgelerde meyan da gerçekleştirilmiştir.

The image shows the second part of the Nihavend song, consisting of two staves of musical notation. The lyrics are written below the notes: "Sen ha yâ tî cā vi dâ nîm SAZ Söy le söy le sen be nîm cā nû ri çeş rā dâ nî nî nî nî mî sîn SAZ nîm mi vic dâ dâ dâ nîm mi sîn". The music continues with similar rhythmic patterns and melodic lines.

Şekil 42. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 2. kısmı

B ve D bölümünde, neveda kürdili üçlü civarında seyrederek başlamış ve karara kadar rastta buselikli inici seyri gerçekleştirilmiştir.

⁷⁹ Nihavend makamı dizisi bilgi için bkz.: s.41.

Şekil 43. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 3. Kısmı

B' ve **D'** bölümünde, güçlü civarında kürdi dörtlüsünü kullanarak seyretmiştir. Karara kadar makamın ana dizileri dışına çıkmamıştır.

Şekil 44. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının 4. Kısmı

C bölümünde, meyan kısmında tiz bölgelerde gerdaniyede buselik beşlisini kullanarak genişlemiştir. Nevada hicaz dörtlüsü ve yerinde nikriz beşlisini kullanarak meyan içinde sol minör oryantal denilen yerinde nev' eser makam dizilerini de kullanmıştır.

2.7.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen ağır aksak usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

Ağır Aksak Usulü:

a- 9 zamanlıdır.

b- Bir sofyân ve bir Türk aksağı'nın (bir 4 zamanla bir 5 zamanın) birleşmesiyle meydana gelmiştir.

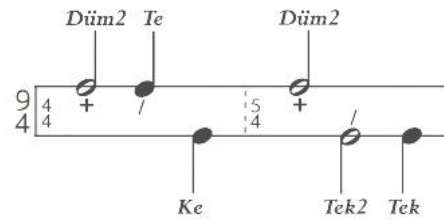
c- 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine ağır aksak denir.

d- Çok kullanılmış bir usûldür. Şarkı, ilâhı, türkü, oyun havası, köçekçe gibi hemen hemen bütün küçük formdaki eserlerde kullanılmıştır.

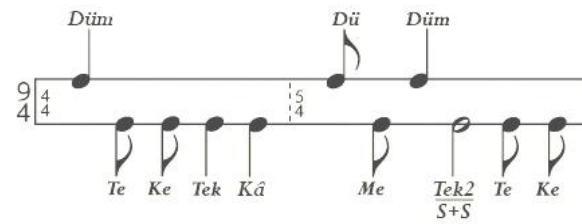
e- 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb zayıf, 4. darb kuvvetli, 5. darb yarı kuvvetli ve 6. darb ise zayıftır.

f- Bu usulle ölçülmüş eserler 2/4'lük, (2,5) dörtlük veya 3/4'lük sükût ile başlarlar. Bu durum Ağır Aksağın özelliğidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 45. Ağır Aksak Usulü vuruluş şeması⁸⁰

2.7.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Ey melek – haslet benim pirâye-i cânım mısın

Sen hayât-ı câvidânım nûr-ı çeşmânım mısın

Hep seni yadeyledikçe fikrim eyler i-tila

Söyle söyle sen benim canım mı vicdanım mısın

⁸⁰ “Klasik Türk Müziği,” İstanbul Kültür Derneği, erişim 28 Haziran, 2017, [http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP,\(28.06.2017\)](http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP,(28.06.2017))

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güfthenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (*Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lün*)

2.7.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde⁸¹ bestelenmiş olan dörder mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(DD') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(DD')] Cümle.

2.7.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Murabba şarkı”⁸¹ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸¹ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

NİHAVEND ŞARKI

(Ey melek-haslet benim pîrâye-i cânım mısın)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey me lek has let be nim pi
râ ye i cā
ni ni nim mi sîn SAZ
Sen ha yâ tî cā vi dâ nim SAZ
Söy le Söy le Sen be nim cā
nû ri çeş mâ ni ni nim mi sîn SAZ
num mi vric dâ dâ dâ dâ num mi sîn
Sen ha yâ tî cā vi dâ nim SAZ
Söy le Söy le Sen be nim cā
nû ri çeş mâ ni ni nim mi sîn SAZ
num mi vric dâ dâ dâ dâ num mi sîn
MEÂN
Hep se ni yâ
dey le dik çe SAZ
fik ri mey ler
i i ti lâ SAZ

Şekil 46. Sultan Vahideddin'in Nihavend şarkının tamamı

2.8. Uşşak Şarkı “Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir”

Eserin mevcut notası yardımcı kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir.

2.8.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Dil Perîşan Sîne Pür-yâre Ciğer Sâd-Pâredir

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Sultan Mehmed Vahideddin

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Uşşak

Usûlü: Aksak

2.8.2. Özel Saptamalar

2.8.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 47. Uşşak makam dizisi

Yerinde Uşşak dörtlüsüne Nevâ'da Buselik beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir. Güçlüsü Nevadır. Seyri Çıkıcıdır.

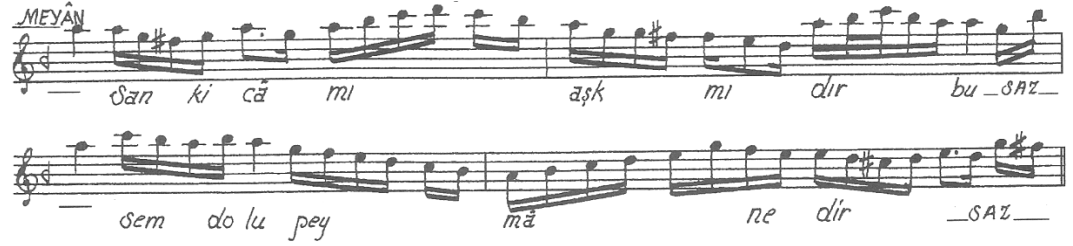
Şekil 48. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 1. kısmı

Geleneksel Türk Müziği'nin dışına çıkılmamıştır. Uşşak makamının ana dizisi dışında seyretmemiştir. A bölümünde, karar bölgesinde başlayan eser yedenle tekrar karar bölgesinde seyretmiştir. Güçlü bölgesinde asma karar perdelerini kullanıp çeşitli kalıplar gerçekleştirerek birinci bölümü tamamlamıştır.

Şekil 49. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 2. kısmı

B ve B' bölümünde, güçlü civarında seyrederek karara doğru yerinde uşşak dörtlüsünü kullanarak inmiştir.

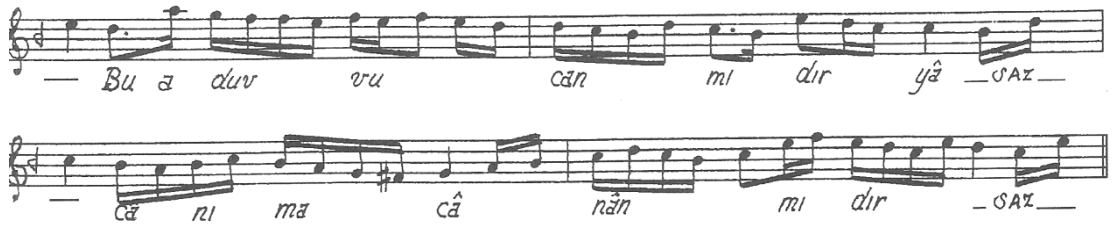
Şekil 50. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 3. kısmı

C bölümünde, Meyan kısmında tiz bölgeler de genişleyerek muhayyer kalırlarıyla seyretmiştir.

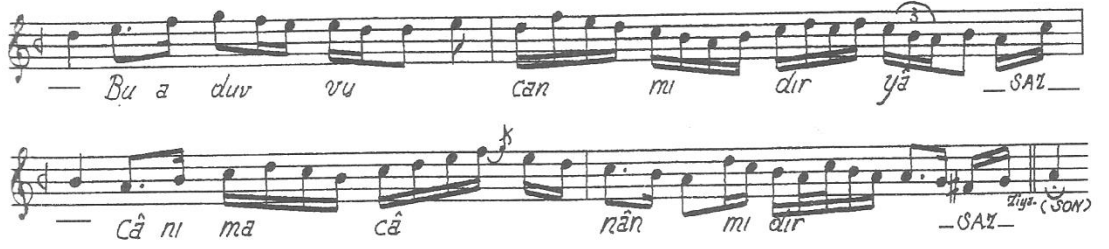
Şekil 51. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 4. kısmı

D bölümünde, güçlü civarında buselik beşlisi dizisi üzerinde seyretmiştir. Fa diyez olarak nevada rast asma kalışını göstermiştir.

Şekil 52. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 5. kısmı

E bölümünde, nevada buselik beşlisi dizisi üzerinde güçlü civarında seyretmiş ve yerinde uşşak dörtlüsü kullanarak kararda yedenli kalışlar gerçekleştirmiştir.

Şekil 53. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının 6. kısmı

E' bölümünde, yani son bölümde karara doğru asma karar perdelerini kullanarak inmiştir.

2.8.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen aksak⁸³ usûlü (kuvvetli; düm ve zayıf; tek zamanlar) ezgisel yapı ile muntazam bir biçimde ilişkilendirilmiş ve bestelenmiştir.

2.8.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin Aruz Vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Muhammes Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaabb

Konu: Aşk

Dil perişan sine-i pür-yare ciğer sad-paredir

Gam u şaidi mi bilinmez bela aya nedir?

Sanki cam-ı aşk mıdır bu sem dolu peymanedir

Aşk mıdır sevda mıdır bu ateş-i suzan mıdır?

Bu adu-yı can mıdır ya canıma canan mıdır?

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana aruz kalıbı: (Fâ i lâ tün / Fe i lâ tün / Fe i lâ tün / Fâ i lün)

⁸³ Aksak terimi bilgi için bkz.: s.27.

2.8.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(D) 4. mısra, 4. devre, meyan

(EE') 5. Mısra, 5.devre, meyan

Genel yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(D)+(EE')] Cümle.

2.8.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür “Muhammes şarkı”⁸⁴ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸⁴ Muhammes terimi bilgi için bkz.; s. 18.

UŞŞAK ŞARKI

(Dil perîşan sîne pür-yâre ciğer sâd-pâredir)

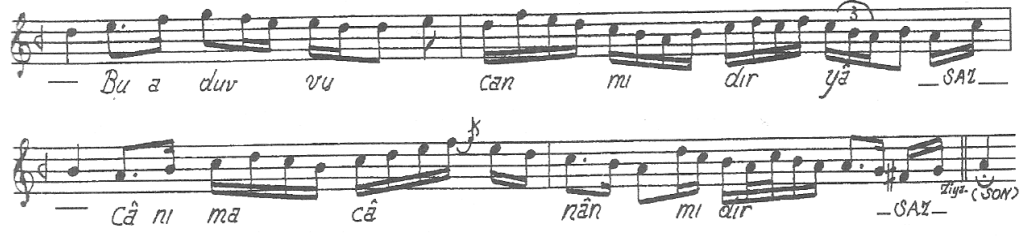
Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Dil pe ri şân sı ne pür yâ
re ci ğer sâd pâ re dir -SAZ-
Ga mi şâ dî mi bî lin mez
bir be lâ â yâ ne dir SAZ yâ ne dir -SAZ-
MEYÂN
San ki câ mi aşk mi dir bu -SAZ-
sem do lu pey mâ ne dir -SAZ-
Aşk mi dir sev dâ mi dir bu
â te şî sû zan mi dir -SAZ-
Bu a dur ru cân mi dir yâ -SAZ-
câ ni mâ câ nân mi dir -SAZ-

Şekil 54. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının tamamı

85 Bardakçı, Murat a.g.e., s.48.

Şekil 55. Sultan Vahideddin'in Uşşak şarkının tamamı sayfa 2

2.9. Hüseyni Şarkı "Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam"

2.9.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Cevrin Beni Öldürse De Aşkından Usanmam

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Mustafa Reşid Bey

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Hüseyinî

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.9.2. Özel Saptamalar

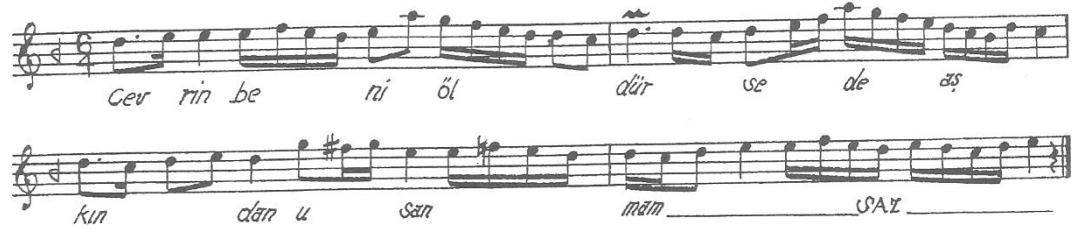
2.9.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

Şekil 56 Hüseyinî Makam Dizisi

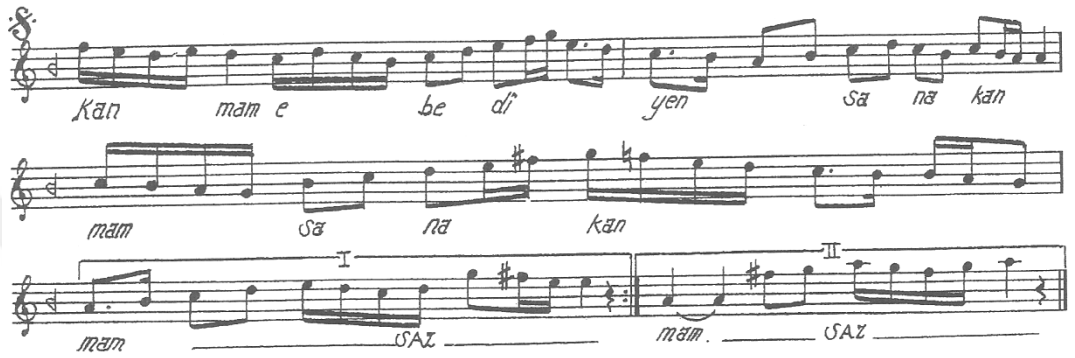
Yerinde Hüseyinî beşlisine Hüseyinî'de Uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir. Güçlüsü Hüseyinî beşlisi ile Uşşak dörtlüsünün ek yerindeki Hüseyinî perdesidir. Seyri İnci- Çıkıcıdır.

⁸⁶ Bardakçı, Murat a.g.e., s.49.

Şekil 57. Sultan Vahideddin'in Hüseyini şarkının 1. Kısmı

A bölümünde, nevada buselik beşlisini kullanarak başlamıştır v daha sonra hüseyini perdesinde yani güçlüde hüseyinde kürdili kalış gerçekleştirmiştir.

Şekil 58. Sultan Vahideddin'in Hüseyini şarkının 2. kısmı

B ve B' bölümünde, güçlü civarında başladığı seyrine yerinde hüseyini beşlisini kullanarak karara kadar inmiş ve B' bölümünün sonunda hüseyini'de uşşak dörtlüsünü de kullanarak meyana geçmiştir.

Şekil 59. Sultan Vahideddin'in Hüseyini şarkının 3. kısmı

C bölümünde, Meyanda tiz bölgede Muhayyerde Buselik dizi üzerinde seyretmiş ve Çargâh üzerinde Pençgah dizisi seslerinde de seyredip ana dizi ile karar vermiştir.

2.9.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

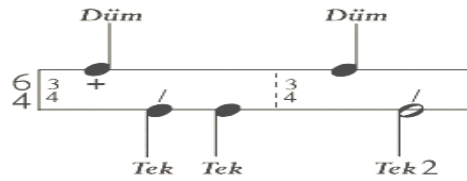
Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semai usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

Sengin semai usûlü hakkında teorik bilgi vererek eserin daha iyi anlaşılmasını amaçlamaktayız.

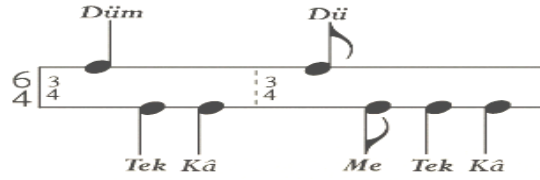
Sengin semai:

- a- 6 zamanlıdır.
- b- Üç tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyân veya iki semainin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir. (2+2+2=6 veya 3+3=6).
- c- 6/4 lük mertebeye Sengin Semai denir.
- d- 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb zayıf, 4. Darb çok kere zayıf, 5.darb yarı kuvvetlidir.

Vuruluşu:

Kudümle velveleli vuruluşu:

Şekil 60. Sengin semai usûlünün vuruluş şeması⁸⁷

2.9.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Mustafa Reşid Bey'e aittir. Aynı güfte ile “**Bimen Şen/Bayataraban Sengin Semai Şarkı, Mildan Niyazi Ayomak/Hicazkâr Aksak Şarkı**” olarak bestelemiştir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

⁸⁷ “Klasik Türk Müziği,” İstanbul Kültür Derneği, http://ikvwien.com/?page_id=2&lang=TR#ONTOP (28.06.2017).

Nazım Şekli: Murabba Şarkı

Veziin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaaa

Konu: Aşk

Cevrin beni öldürse de aşkından usanmam

Kanmam ebediyen sana kanmam sana kanmam

Hicrinle gûzar etse de ben ömrüme yanmam

Kanmam ebediyen sana kanmam sana kanmam

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz veziin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana veziin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana veziin kalıbı: (Mef û lü / Me fâ î lün / Mef û lü / Me fâ î lün)

2.9.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapımın özeti;

(A) 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(C) 3. mısra, 3. devre, meyan

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(A)+(BB')+(C)+(BB')] Cümle.

2.9.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür "Murabba şarkı"⁸⁸ türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁸⁸ Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

HÜSEYİNİ ŞARKI

(Cevrin beni öldürse de aşkımdan usanmam)

Güfte: Mustafa Reşid Bey
Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Sengin Semai

Cev rin be ni öl dür se de aş
kı n dan u san mam SAZ
Kân mam e be di yen sa nâ kân
mam sa nâ kân
mam SAZ mam SAZ
MEYÂN
Hic rin le gü râr et se de ben
öm rü me yan mam SAZ

Şekil 61. Sultan Vahideddin'in Hüseyini şarkının tamamı

⁸⁹ Bardakçı, Murat a.g.e., s.56.

2.10. Hicaz Şarkı “Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster”

2.10.1. Genel Saptamalar

Eserin Adı: Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Güfte: Faik Ali Bey

Eserin Türü: Şarkı

Makamı: Hicaz

Usûlü: Sengin Semai (6/4)

2.10.2. Özel Saptamalar

2.10.2.1. Makamsal Anlayışa İlişkin Saptamalar:

A ve A' bölümünde, eser karar perdesinden çıkıcı bir seyirle başlayarak güçlü civarında seyretmiştir. Nevâ'da buselikli gerdaniye bölgesine kadar çıkmış ve tekrar yerinde hicaz dörtlüsü ile karara doğru inmiştir. Pes bölgelerde yegâh'ta naziri rast beşlisi ile genişleme yapmıştır. Nevada rastla saza geçmiştir.

Şekil 64. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 2. kısmı

B bölümünde, güçlü civarında nevada buselikli seyredip yerinde hicaz dörtlüsü ile karara doğru aynı ilk bölümde olduğu gibi seyretmiştir.

Şekil 65. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 3. kısmı

B' bölümünde, yerinde hicaz dörtlüsü üzerinde neva bölgesine çıkıp meyana eviç ve acem perdelerini kullanarak kromatik kalıslı geçmiştir.

Şekil 66. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 4. kısmı

C bölümünde, Meyan bölümünde tiz bölgelere çıkmadan önce acem ve eviç perdeleri tekrar kullanılmıştır.

Şekil 67. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının 5. kısmı

C' bölümünde, Muhayyer'de Buselik'li genişleyerek nevada rast ve yerinde hicaz dörtlülerini kullanarak B bölümüne tekrar geçmiştir.

2.10.2.2. Usûl Anlayışına Göre Saptamalar:

Eserin tamamında ika edilen 6/4 Sengin Semai⁹¹ usulü (kuvvetli: düm ve zayıf: tek zamanlar) ezgisel yapı ile düzenli bir şekilde bestelenmiştir.

2.10.2.3. Sözlere İlişkin Saptamalar:

Eserin güftesi Sultan Mehmed Vahideddin'e aittir. Eserin aruz vezni ile yazılmış olan yapısı ve sözel özellikleri aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekli: Şarkı

Vezin Yapısı: Aruz Vezni

Kafiye Düzeni: aaba

Konu: Aşk

Gel bir daha gül ruyini aç handeni göster

Çeşmim seni sinem seni kalbim seni ister

Efsane imiş eski muhabbetler emeller

Çeşmim seni sinem seni kalbim seni ister

Not: Yukarıdaki dizelere ait arûz vezin kalıbında her mısra kendi arasında değişkenlik göstermektedir. Bu duruma göre güftenin ana vezin yapısını şu şekilde sıralayabiliriz:

Ana vezin kalıbı: (Mef û lü / Me fâ î lü / Me fâ î lü / Fe û lün)

2.10.2.4. Biçime İlişkin Saptamalar:

Eserde kullanılan devrelerin tamamında geleneksel bir anlayış hâkim olmakla birlikte eser (cümle), durak perdesinde karar ederek biçim özelliklerini yansıtmaktadır. Eserin şarkı biçiminde bestelenmiş olan beşer mısralı biçim kurgusu aşağıdaki gibidir:

Yapının özeti;

(AA') 1.mısra, 1. devre, zemin

(BB') 2.mısra, 2. devre, nakarat

(CC') 3. mısra, 3. devre, meyan

⁹¹ Sengin semai terimi bilgi için bkz.: s.62.

(BB') 4. mısra, 4. devre, nakarat

Genel Yapı;

[(AA')+(BB')+(CC')+(BB')]

2.10.2.5. Tür Özellikleri

Eserin ait olduğu tür "Murabba"⁹² şarkı türüdür. Eser türüne uygun biçimde yazılmış olmakla birlikte türünün belli başlı özelliklerini de yansıtmaktadır. Küçük usûlle bestelenmiş olması ise bunun bir kanıtıdır.

⁹² Murabba terimi bilgi için bkz.; s. 18.

HİCAZ ŞARKI

(Gel bir daha gül rûyini aç handeni göster)

Sengin Semai

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Gel bir da ha gül rû yi ni aç han de ni gös
 ter Gel bir da ha gül rû yi ni aç
 han de ni gös ter SAZ
 Çeş mim se ni sı nem se ni kal
 bim se ni is ter SAZ
 Çeş mim se ni sı nem se ni kal
 bim se ni is ter SAZ ter SAZ
 MEYANA KARAR
 ter SAZ ter SAZ
 MEYAN
 Ef sâ ne i miş es ki mu tab
 bet ler e mel ler SAZ
 Ef sâ ne i miş es ki ma tab
 bet ler e mel ler SAZ

Şekil 68. Sultan Vahideddin'in Hicaz şarkının tam notası

93 Bardakçı, Murat a.g.e., s.60.

SONUÇ

“Sultan Mehmed Vahideddin Şarkılarının Tür ve Biçim Yönünden Analizi” başlıklı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1) Sultan VI. Mehmed Vahideddin, son Osmanlı padişahıdır. Padişahlık dönemindeki siyasi olaylar, karmaşık olduğu kadar çok başlıklıdır.
- 2) Sultan Mehmed Vahideddin’in iki Rast, bir Sazkâr, iki Suzidilara, bir Mahur, üç Suzinak, üç Nihavend, beş Uşşak, bir Hüseyini, bir Gülizar, sekiz Hicaz, dört Saba, üç Hüzzam, bir Evç, dört Ferahnâk, iki Suzidil makamlarında toplam kırk bir bestesinin notası mevcuttur. Bu notalardan iki Rast, bir Sazkâr, bir Mahur, üç Nihavend, bir Uşşak, bir hüseyini ve bir hicaz makamında bestelenen şarkılarının biçim ve tür yönünden analizi yapılmıştır.
- 3) Sultan Mehmed Vahideddin’in eserlerinde yapı itibariyle alışlagelen şarkı biçimlemesinin dışına çıkmadığı görülmektedir. Yani eserlerinde (A) zemin, (B) nakarat, (C) meyan, (B) nakarat yapılanması işlenilmiştir.
- 4) Bu eserlerin usûl yapılarını incelediğimizde, beşinin Aksak, üçünün Sengin Semai, birinin Ağır Aksak, birinin Ağır Düyek olduğu görülmüştür. Usûllerin darp yapısının, eserlerin melodik ve güftelerin prozodik yapısıyla tamamen uyumlu olduğu tespit edilmiştir.
- 5) Eserlerin sözlerinin nazım şekillerine baktığımızda, sekizinin murabba şarkı, birinin muhammes, müselles nazım türünde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eserlerin biri 11’li hece ölçüsü, dokuzu arûz vezni ile yazılmıştır.
- 6) Sultan Mehmed Vahideddin şarkı formunda bestelediği eserler incelendiğinde padişahın, III. Selim kadar deha bir bestekâr olmadığı ve Hacı Ârif Bey kadar şarkı formunu mükemmel kullanamadığını söyleyebiliriz. Fakat geleneksel bestekâr özelliklerini taşıması, şarkı formunu kullanması ve bestelerinde, yaşadığı aşk, memleket hasreti, evlat özlemi, vatan sevdası gibi duyguları hissettirmiş olması önemli bir özellik olarak görülmektedir.
- 7) Bu akademik çalışma sonucunda Osmanlı’da Türk Müziği’nin altın devrine nasıl ulaştığını ve Osmanlı’nın son padişahına gelene kadar Türk Müziği’ne verilen önemi araştırıp inceleme fırsatı bulduk ve musikimizin derinliğinin önemini vurguladık.

KAYNAKLAR

- ALBAYRAK, Nurettin, “Hece Vezni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XVII, İstanbul,1998, ss. 148 - 150.
- PALA, İskender-KILIÇ, Filiz, “Muaşşer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXI, İstanbul, 1998, ss. 234 - 235.
- UZUN, Mustafa, “Şarkı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXXVIII, İstanbul, 2010, ss. 357 - 358.
- KÜÇÜK, Cevdet, ”Mehmed VI”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, cilt: XXVIII, ss. 422 - 430.
- AKYILDIZ, Ali, “Hükümet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 1998, C. XVIII, s. 473.
- ERASLAN, Cezmi, “Mudanya Mütarekesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2005, C. XXX, s. 357.
- BARDAKÇI, Murat, *Şahbaba*, Everest Yayınları, İstanbul 2015.
- BARDAKÇI, Murat, *Osmanoğulları'nın Son Padişahı Mehmed Vahideddin'in Eserleri Sultanî Besteler*, Pan Yayıncılık 1997 ss.22-100 İstanbul.
- İNAL, M. Kemal, *Son Sadrazamlar*, c.4, İstanbul, 1951, s. 2101.
- İNAL, M. Kemal, *Son Sadrazamlar*, c.4, İstanbul, 1951, s. 2095.
- YEKTA, Rauf, *Türk Müsikîsi*, Çev.: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- TANRIKORUR, Cinuçen *Müzik, Kültür, Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2009.
- YAVAŞCA, Alâeddin, *Türk Müsikîsi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul, 2002.
- YEKTA, Rauf, *Türk Müsikîsi*, Çev.: Orhan Nasuhioğlu, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- ÖZKAN, İsmail Hakkı, *Türk Müsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velvelleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 2006.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	CEMİL HADİ BULUT
Öğrenci Numarası	122251104
Enstitü Anabilim Dalı	MÜZİK
Programı	TÜRK SANAT MÜZİĞİ
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ
Tez Başlığı (Türkçe)	SULTAN MEHMED VAHİDEDDİN ŞARKILARININ TÜR VE BİÇİM YÖNÜNDEN ANALİZİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...82... sayfalık kısmına ilişkin, 29.12.2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 24...'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ

Y. Demirtaş
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

YRD. DOÇ. DR. YAVUZ DEMİRTAŞ

Y. Demirtaş
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

Ek 2. Sultan Mehmed Vahideddin'e Ait, Murat Bardakçı'nın Sultânî Besteler kitabından elde edilen notaların orijinal nüshaları

SUZİDİLÂRÂ ŞARKI

(Kıskanır her gece senden beni ol zülfi turâz)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Aht kısı ka nır her gece sen den
 be ni o zül fi ti
 râz — SAZ —
 sak lı yor sı ne i ur yâ
 ni ni ben den yaz râz
 mâz mâz — SAZ —
 MEVÂN
 Her te lin den sa cı yo rû
 hu ma bir rûk he ti
 râz râz — SAZ —
 Se nu yur Sun da ni çün zül

Şekil 69. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 1. sayfa

fâ pe ri şân u yu
mız mız -SAZ-
Da ğı lır zül fû te rin göğ sū nün
ūs tūn de ka lır -SAZ-
Ūt rı nâ zik te ri ni nūk he ti
sî nen de na lır āh
Ūt rı nâ zik te ri ni nūk
he ti sî nen de nâ
lır -SAZ- sūz zîr

Şekil 70. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilara şarkının notası 2. sayfa

SUZİDİLÂRÂ ŞARKI

(Öldürse de aşkın beni senden yine geçmem)

Sengin Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

öl dür se de aş kın be ni sen
den yi ne geç mem SAZ
Çık sın se ni sev mek le gö nül
mahl şe re tur rem SAZ rem SAZ
MEYÂN
Sev mek le ö len hâ ki e der aş ka da mahl rem SAZ
Sev mez se se vil mez se mü eb bed o lur â dem SAZ
Çık sın se ni sev mek le gö nül mahl şe re tur rem SAZ
Bir lâ ne i rus lat da ö ten mes
ti mü nev ver SAZ sev mek le se vil
mek i ki eş bül bü le ben zer âh

Şekil 71. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 1. Sayfa

Sev miş se se vil miş se mü eb
bed ya çar â dem SAZ

Şekil 72. Sultan Vahideddin'e ait Suzidilâra şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Çekdiği âlâm-ı aşkın oldu dil bigânesi)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

çek di ği â lâ mi aş kın
 ol du dil bi gâ gâ ne
 sı
 Bu di li şey
 dâ de ğil dir
 bir gö nül vi
 râ râ ne
 sı SON S.A.K.
 MEYÂN
 Şim di dil sak
 bâ yı aş kın

Şekil 73. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 1. Sayfa

bir kı rık pey
 mâ mâ ne

Şekil 74. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Bahar âlîhesi ol seyre başla gül-zârı)

Aksak Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

Be hâ râ li he si ol sey re baş la gül
zâ ri SAZ çi çek le rin
a ra sin da sa lın bi raz
bâ ri SAZ
Çi çek le rin a ra sin da sa lın bi raz
MEYANA MEYANA KARAR (SON)
bu hâ li gör sū nu tan sin ba hâ rin ez
hâ ri SAZ Bu hâ li gör
sū nu tan sin be hâ rin ez hâ rin
yürük
Be ya zo muz la ri nâ saç da zül fū zer tâ

Şekil 75. Sultan Vahideddin'e ait Suzinâk şarkının notası 1. Sayfa

ri çi çek le rin a
ra sin da sa lın bi raz bâ ri SAZ

Şekil 76. Sultan Vahideddin'e ait Suzinâk şarkının notası 2. Sayfa

SUZİNÂK ŞARKI

(Merdum-i dîdeme bilmem ne füsûn etdi felek)

Devr-i Hindî

Sultan Mehmed Vahideddin

Mer du mi di de me bil mem
ne fû zûn et di fe lek SAZ
GIR ye mi kul di fû zûn eş
ki mi hûn et di fe lek
GIR ye mi kul di fû zûn eş
ki mi hûn et di fe lek (SON)
KARAR
SAZ lek SAZ
MEYÂN
Şir ler pen çe i kah rım da
o lu ri ken ler zân
SAZ Be ni bir göz
le ri â hû ya ze bân et di fe lek

Şekil 77. Sultan Vahideddin'e ait Suzinak şarkının notası

UŞŞAK ŞARKI

(Benden ey mâ'şükam enzârın girizân olmasın)

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Ağır Aksak

Ben den ey mâ'şükam en zâ
rın-gi ri zân
α mā
sın SAZ
Bey ti şev ka bâ dî yâ dım
dâ ri âlt zân
ol mā
sın SAZ
sın SAZ
vâ dî vus lat

Şekil 78. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

-dân -a man gön
lün pe şî man

Şekil 79. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Ey şüh-i kerem-pîşe dil-i zâr senindir)

Düyek

Güfte: Nedîm

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Ey şüh-i ke rem pî şe di li zâr se
nin dir A ma na man a ma na man SAZ

Yok hü lâ fım âs lâ dūr dâ nem gel bir dâ nem gel
a câ nim gel a gû lüm gel a man a man gel a ma na ma na man SAZ

Ey kâ ni ke rem an dâ ne var kim se rin dir
a ma na ma na man a ma na man a ma na ma na man Pin hâ nü

hü vey dâ dūr dâ nem gel bir dâ nem gel a câ nim gel
gel gû lüm gel a ma na man gel a man a man SAZ (SON)

SEN kim ge le sin mec li se bir yer mi bu lun maz
a ma na ma na man a man a ma na man a man a man Baş üs re

Şekil 80. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

ye rin var Dür dâ nem gel bir dâ nem gel gel a câ nim
gel a gû lüm a ma na man gel a ma na ma na man SAZ

Şekil 81. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Hande yakışır çehrene ey verd-i melâhet)

Düyek

Sultan Mehmed Vahideddin

Han de ya kı şır çeht re
 ne ey ver ver
 ver di me lâ hat SAZ
 Han de ge ri rir gül rü
 yi ne baş baş
 baş ka le tâ fet SAZ
 MEVÂN
 Han den le do ğar gön lü
 me bir miht miht
 miht ri şâ â det SAZ
 Han den le o lur â le

Şekil 82. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 1. Sayfa

mi aş kım kım
 kım ba nâ gül şen SAZ

Şekil 83. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası 2. Sayfa

UŞŞAK ŞARKI

(Dök dök yüzüme saçlarını gözyaşı bitsin)

Sengin Semai Sultan Mehmed Vahideddin

Dök dök yü zü me saç la rı ni
 göz ya şı bit sin SAZ
 göz ya şı bit sin SAZ
 Sal nû rı ce mâ lin di le gam
 Sis le ri git sin SAZ
 Sis le ri git sin SAZ (SON)
 MEYÂN
 Pür şev ki sa fâ ey le sin â fâ kı mı han
 den â fâ kı mı han den SAZ
 Bir bû se di ril tip bu ö lü
 kal bi şen et sin SAZ
 kal bi şen et sin SAZ

Şekil 84. Sultan Vahideddin'e ait Uşşak şarkının notası

GÜLİZAR ŞARKI

(Hüsnün hayâli çeşmimde her an)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Hüsnün hâ yâ li -SAZ- çeş mim de her an -SAZ-
 Aş kın me lâ li -SAZ- gön lüm de her an -SAZ-
 Aş kın me lâ li -SAZ- gön lüm de
 pin hân -SAZ- Aş kın me lâ li -SAZ-
 gön lüm de pin hân -SAZ- pin hân -SAZ-
 MEYÂN
 Bek ler du rur lar -SAZ- gir yâ nü
 nâ lân -SAZ- Bek ler du rur lar -SAZ-
 gir yâ nü nâ lân -SAZ- Ref' i ni
 ka bet -SAZ- ey mih ri tâ bân -SAZ-
 Nû rı ce mâ lîn -SAZ- ol sun nü mâ yân (SON)

Şekil 85. Sultan Vahideddin'e ait Gülizar şarkının notası

HİCAZ NA'T-I ŞERİF

(Ey rûh-ı ümem asl-ı kerem dürr-i mükerrem)

Ağır Düyek

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey ru ki â mem as lı ke rem dürr i mü ker rem

Ey med re se i â le me al lâ me i â lem

Ey med re se i â le me al lâ me i â lem âh

MEVÂN
Â vâ re le re ey ke re mi rah mi mü sel lem âh

Â vâ re le re ey ke re mi rah mi mü sel lem

SON
Dil dâ de nem â vâ re nem ur gön lü me mer kem

yürük
Ser dâ rı re sul sün gü re ri

ek me li â lem

lev lâ ki le mem duh sun sen ey

ser ve ri â lem

Şekil 86. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Na't-ı Şerif notası 1. Sayfa

AĞIR
lev lâ ki le mem duh sun sen ey

Ser ve ri â lem

Şekil 87. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Na't-ı Şerif notası 2. Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Renk alır çeşm-i kebûdundan semâ)

Ağır Aksak Sultan Mehmed Vahideddin

Renk alır çeşm-i kebûdundan semâ

Fey za lır ol tâ rı zül jün

den zi

ya

MEYÂN MEYÂN

Vec hi nin mak

bû lü dür hûr

nü be hâr

Şüb he şiz ey

dil pe ri nâ

Şekil 88. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

zik

dâ

Şekil 89. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2. Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Sevdiceğim ey rû-yi gül)

Türk Aksağı

Sultan Mehmed Vahideddin

Sev di ce ğim ey rû yi gül
 Du dak la rın bir câ mi mül mül
 yak ma be ri ey le me kül
 her dem ba na on lar la gül SAZ
 her dem ba na on lar la gül SAZ
 ci ci ci ğim et me e zâ SAZ
 Ba zi si lem ba zi ce fâ SAZ
 lâ yık de ğil böy le sa na
 gü zel le re çir kin e dâ SAZ
 gü zel le re çir kin e dâ SAZ (SON)

Şekil 90. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Yer tutdu hayâlimde o pertevli cemâlin)

Curcuna

Sultan Mehmed Vahideddin

yer tut du ha yâ lim de o per tev li
 ce mâ lin SAZ
 Git mez göz ö nün de gö züm nü ru
 ha yâ lin SAZ
 git mez göz ö nün de gö züm nü ru
 ha yâ lin SAZ
 MEYÂN
 Kar şım da do laş mak da ha yâ li ru kî â
 lin SAZ Kar şım da do laş mak da
 ha yâ li ru kî â lin SAZ

Şekil 91. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Ey melek-rû sen gibi bir rû semen-sâ olamaz)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

The musical score is written on a single staff in treble clef with a key signature of two sharps (F# and C#). The rhythm is Aksak. The lyrics are written below the notes, with some words in italics. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings like 'MEYÂN' and 'KARAR'. The lyrics are: Ey me lek rû sen gi bi bir rû se men sâ o la mız SAZ Ba ğı hüs nün gi bi bir câ yi te mâ şâ o la mız SAZ Ba ğı hüs nün gi bi bir câ yi te mâ şâ o la mız SAZ mız SAZ Ren ği ruh sâ rı na ben zer SAZ - gü - li kam râ o la mız SAZ

Şekil 92. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası

HİCAZ ŞARKI

(Sâki nedendir bu tavr-ı nâzın)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Sâ ki ne den dir bu tavr ı nâ zın
 zev ki mu vrak kat bir âb i
 çin mi bir âb i çin mi
 Ey dîl bu mey lîn hû bâ mi
 dek re hal kın di lîn den fer yâ di
 çin mi fer yâ di çin mi
 Aş ka ne den dir bu in ti sâ bın
 her hâ lû tav rım ber bâ di
 çin mi ber bâ di çin mi
 Hep bun ca gay ret kem der dü miht net

Şekil 93. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

dün yâ i çin mi sev dâ i
 çin mi fer dâ i çin mi

Şekil 94. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2. Sayfa

HİCAZ ŞARKI

(Pây-mâl etdin nihâl-i kâmmı)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

of of of of

Pâ yi mâ let din ni râ li kâ mi mi

of of of of

Ti re kul din Sub hi dem ey yâ mi mi
Ga li bā ar tık u nut dūn nâ mi mi

of of of of (SON)

MENÂN

zeh ri le â lû de et din câ mi mi

Zeh ri le â lû de et din câ mi mi

of of of of

Sây le kim den is te yim â râ mi mi

of of of of

Şekil 95. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 1. Sayfa

Ey le din de câ re siz en câ mi mi

of of of

Ga li bā ar tık u nut dūn nâ mi mi

Şekil 96. Sultan Vahideddin'e ait Hicaz Şarkısı notası 2. Sayfa

SABÂ ŞARKI

(Beni öldürmeyi âr eylemiş ol sîm-tenim)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Be ni öl dür
me yi âr ey SAZ
le miş ol sı
mi i te de nim SAZ
de mi yus yal lât
vâ da ra ba yım na boy hâ
nu ma ta kip
il o lur jfe re ke re MEVÂN fe he nim (cısın) nim SAZ
kul le i cen
net o lur şaz SAZ
çe ke yim çâk

Şekil 97. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası

SABÂ ŞARKI

(Mest-i zehr-i firkat ü hicrânınam)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Mes ti zeh ri
fir ka ti hic
ra nam SAZ
Has ra di ğim nev şa
mi di bi der ma na
yes te i iz şa nu
nam SAZ nam SAZ
MESVÂN nam
Ben he lâ ki
nâ ve ki müj
ni gâ ni
nam SAZ

Şekil 98. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası

SABÂ ŞARKI

(Dildâde olurdun güzelim kendine kendin)

Sengin Semai

Sultan Mehmed Vahideddin

Dil dâ de o lur dun gü ze lim
ken di ne ken din SAZ
Dil dâ de o lur dun gü ze lim
ken di ne ken din SAZ
Pi şin de a yân ol sa e ğer
hüs nü bü len din SAZ
Pi şin de a yân ol sa e ğer
hüs nü bü len din (SON) SAZ
MEYÂN
Â lem de gö rür dün ki se nin
var mı me nen din SAZ

Şekil 100. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası 1. sayfası

Â lem de gö rür dün ki se nin
var mı me nen din SAZ

Şekil 101. Sultan Vahideddin'e ait Saba Şarkısı notası 2. sayfası

HÜZZAM ŞARKI

(Bahriyârım sevdiğimçün ey perî-peyker seni)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Bah ti yâ rım sev di ğim çün
 ey pe ri pey ker
 ni ni — SAZ —
 zev ki dün yâ dan ka ber dâ
 rey le di aş kın be
 ni — SAZ — ni — SAZ —
 MEVÂN
 Şû le li hûs
 nûn le nû ret
 din bu kal bi
 te
 ni ni — SAZ —

Şekil 102. Sultan Vahideddin'e ait Hüzzam Şarkısı notası

HÜZZAM ŞARKI

(Erdi yine mevsim-i gül geldi yaz)

Aksak Sultan Mehmed Vahideddin

Er di yi ne mevr si mi gül
gel di yaz saz yaz saz
Çık di çe men zâ re bü tün
iş ve bâz saz
Çık di çe men zâ re bü tün
iş ve bâz saz
MEYÂN
Az mi gû lis tân e dîp ey
Ser vü nâz saz
Az mi gû lis tân e dîp ey
Ser vü nâz saz

Şekil 103. Sultan Vahideddin'e ait Hüzzam Şarkısı notası

HÜZZAM ŞARKI

(Bir vecd-i cünûn-sâze düşüp el ele kalsak)

Türk Aksağı

Güfte: Fâik Âlî Bey

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Bir vecd-i cünûn-sâze düşüp el ele kalsak

e le çık sak sak

yük sek le-re yük sek le-re yük sek

le re çık sak yük sek le-re yük

sek le-re yük sek le re çık sak SON

MEYAN
Hâ ki le-re mah sûs o lan â

det le ri yık sak

hâ ki le-re mah sûs o lan â

det le ri yık sak gliss.

Şekil 104. Sultan Vahideddin'e ait Hüzam Şarkısı notası

EVC ŞARKI

(Hacle-i bî-yâre benzer sahn-ı güzlâr-ı bahar)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Hac le i bi zâ re ben zer

Sah ni gül zâ ri ri ri ba

hâ hey câ nim SAZ

San ki cûy ler şan

Bir pe ri şan

Yâ nâğ di der mâ

gü şüm uju gir yân

hâ

bî ni kâ

he

râr zâr hey hey câ nim SAZ

nim

MEYÂN

İs te mem ben sur su nar tih

an de li bi nâğ nâğ nâğ me

kâr hey câ nim SAZ

Şekil 105. Sultan Vahideddin'e ait Evc Şarkısı notası

FERAHNÂK ŞARKI

(Mâ'mure yurdlarımızdan çıkan siyah duman)

Sofyan

Sultan Mehmed Vahideddin

Mâ' mü re yurd la rı mız dan
 çı kan sı yah du man ————— saz ———
 Pâ ki ze cû yi bâr la rı mız dal ga dal ga kan —
 ————— saz Pâ ki ze cû yi bâr la rı
 mız dal ga dal ga kan ————— saz ———
 Mes cid ler mız de mak be ri lû lîm da
 hay ki ran ————— saz Nâ mü sı dî rû ir kı na
 â zâ ri den şu çan ————— saz Aç sın bu hâ
 bı gaf le ti ey mil — le tim — u yan ————— saz ———
 Bit mez ni hâ bı gaf le tin
 ey mil le tim u yan

Şekil 106. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkısı notası

FERAHNÂK ŞARKI

(Aşk mahvetse bile sevdiceğim cân ü teni)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Aşk mah vet se bi le sev
di ce ğim cân nû te
ni
yi ne rû hum
di ye mem âh
se ve cek ok sa na lâ yı cak böy
de ği lim sev
le me se be
ri ri
MEYÂN İs te mez ken
se ni üz mek
a zı cık sev

Şekil 107. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkısı notası 1. sayfa

se de
rim

Şekil 108. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkısı notası 2. sayfa

FERAHNÂK ŞARKI

(Ey perî-hande her an vech-i tâbânın güler)

Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Ey pe ri yi han de her an
vec ki tâ bâ nın gü ler — SAZ —
Zül fû zer tâ nın gü ler çeş
mâ ni müj gâ nın gü ler — SAZ —
MEYÂN
leble rin den dâ nı şeh vâ — SAZ —
rin ze neh dâ nın gü ler — SAZ —
Ger de nin si nen de ki pür — SAZ —
iş ve bus tâ nın gü ler — SAZ —
Hâ li pîn hâ nın gü ler vax' i nû mâ
yâ nın gü ler

Şekil 109. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası 1. sayfa

Neş' e den mah lûk mu sun hûs nûn gü
ler â nın gü ler — SAZ —

Şekil 110. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası 2. sayfa

FERAHNÂK ŞARKI

(Ey nihâl-i işve bir nevres-fidânımsın benim)

Güfte: Şeyh Galib

Beste: Sultan Mehmed Vahideddin

Curcuna

Ey ni hâ li iş ve bir nevres-fidânımsın benim —SAZ—

res fi dâ nim sîn be nim —SAZ—

Gör dü ğüm ğün den be ri hâ —SAZ—

tır ni şâ nim sîn be nim —SAZ— nim —SAZ—

MENÂN
Ben ne hâ cet ki di yem rû —SAZ—

hi re vâ nim sîn be nim —SAZ—

Ben ne hâ cet ki di yem rû —SAZ—

hi re vâ nim sîn be nim —SAZ—

Şekil 111. Sultan Vahideddin'e ait Ferâhnâk Şarkı notası

SÛZİDİL ŞARKI

(Fikr ü hulyâsı bütün serde gezer)

Ağır Aksak

Sultan Mehmed Vahideddin

Âh fik ri hul yâ sı bü tün ser
de ge
zer âh — SAZ —
Ken di si şim di a ceb
ner de ge zer (SON) — SAZ —
MEYÂN
Ger çi dil bez mi sa fâ sın
dan
dır âh — SAZ —
Fik ri mef tû nun o yer ler
de ge
zer âh — SAZ —

Şekil 112. Sultan Vahideddin'e ait Sûzidil Şarkı notası

SÛZİDİL ŞARKI
(Felâket bağıni gezdim serseri)

Nîm Sofyan

Sultan Mehmed Vahideddin

Ah Ah Ah

Fe lâ ket ba ğı ni gezdüm âh âh

âh ser se ri -SAR-

Fer yâ di zâ rı mı âh

Yat ırk la rı yer de

âh âh du yan kal ma ni şan kal ma

miş miş -SAR- Fer yâ di zâ rı mı

Yat ırk la rı yer de

âh âh âh du yan kal ma miş Ni şan kal ma miş

A ra dım o şa hin yi ğit âh

âh âh er le ri -SAR-

Şekil 113. Sultan Vahideddin'e ait Sûzidil Şarkı notası

Ek – 2: Sultan Mehmed Vahideddin'in kendi el yazısı ile yazdığı Nihavend şarkının notası, Murat Bardakçı'nın Sultâni Besteler kitabından elde edilmiştir.

شرف: نيهاند مقامه - آخره مقامه اولونه

Sultan Vahideddin'in elyazısıyla bir eseri:
Nihavend Şarkı - "Ey melek-haslet benim pîrâye-i cânım mısın?"

Ek 3. Sultan Mehmed Vahideddin'in farklı zamanlarda çekilmiş fotoğrafları ve Şam'daki mezarının fotoğrafları;

Resim 1. Sultan VI. Mehmed Vahideddin

Resim 2. Sultan VI. Mehmed Vahideddin bir tören geçişinde

ÖZ GEÇMİŞ

05.12.1989 Elazığ doğumluyum. Elazığ Namık Kemal İlköğretim okulunda ilköğretimi, Elazığ Mehmet Akif Ersoy Lisesi'nde ise Ortaöğretimi tamamladım.

Müzik eğitimine ilk olarak Elazığ Musiki Cemiyetinde Ud kürsüsü öğrencisi olarak başladım. Elazığ Musiki cemiyeti ud öğrencisi ve ud eğitmeni olarak çeşitli konser ve etkinliklerde yer aldım. Lisans öğrenimi için 2007 yılında Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nın Türk Müziği Temel Bilimler bölümünü özel yetenek sınavı sonucunda ikinci olarak okumaya hak kazandım. Üniversite öğrenimim esnasında konser ve yarışmalara katıldım. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi (Bülent Ecevit Üniversitesi) Üniversiteler arası Şan yarışmasında Jüri Özel ödülü ve Uluslararası Mersin Silifke Halk Müziği yarışmasında ise Halk Müziği Solisti birinciliği ödülleri kazandım. 2012 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Pedagojik Formasyon sertifikasını da alarak hem sanatçı hem de Müzik öğretmenliği unvanlarına hak kazanarak mezun oldum.

14.09.2012 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın Eylül ayı öğretmen ilk atamalarıyla Şırnak Merkez Gazipaşa Ortaokuluna Müzik Öğretmeni olarak atandım. 2014 yılı Ağustos 356 kısa dönem olarak askerliğimi K.K.K Armoni Mızıkası Komutanlığında vatani görevimi Bnd.Er olarak tamamladım.

Şırnak'ta zorunlu hizmet süremi tamamladıktan sonra 2016 Eylül Aile Birliği Mazeret yer değiştirmesiyle İstanbul Kağıthane Yaşar Doğu Orta Okulu'na tayin oldum, 2017 Şubat Aile Birliği Mazeret yer değiştirmesi ile de Fatih Ali Nar İmam Hatip Orta Okuluna tayin oldum. Evliyim.

Cemil Hadi BULUT